

Bakalářská práce

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PROBLEMATIKA SOUVĚTNÝCH
STRUKTUR NA 2. STUPNI ZŠ**

Vedoucí práce: Michaela Křivancová, Ph. D.

Autor práce: Adéla Nováková

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 3.

Rok: 2022/2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval(a) pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích dne 8. 2. 2023

.....
Adéla Nováková

Obsah

Úvod	7
1 Syntax	8
1.1. Věta	8
1.2. Výpověď	9
2 Souvětí	10
2.1. Souvětí souřadné	10
2.1.1. Významové poměry mezi hlavními větami	11
2.2. Souvětí podřadné	12
2.2.1. Klasifikace vedlejších vět	13
2.3. Souvětí složité	18
2.3.1. Základní typy složitého souvětí	19
3 PRAKTICKÁ ČÁST	23
3.1. Cíl a metodika práce	23
Závěr	62
4 Seznam zdrojů	64
5 Seznam příloh	67

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku závislostní syntaxe ve výukové praxi na 2. stupni ZŠ. Jejím cílem bude vysledovat, jaké typy souvětných struktur dělají žákům na konci povinné školní docházky největší problémy při snaze o záznam závislostních grafů souvěť, popřípadě při snaze o správnou aplikaci znalostí této problematiky do interpunkčního pravopisu.

Klíčová slova: problematika, syntax, souvětné struktury, závislostní grafy souvěť

Annotation

Bachelor thesis is focused on the problematics of dependent syntax in educational practice at lower secondary school. Its goal is to detect which types of compound sentence structures are difficult for students by the end of compulsory schooling to put into dependence graphs of compound sentences, or difficulties they experience while trying to apply knowledge of this subject correctly into functional grammar

Keywords: problematics, syntax, compound sentence structures, dependence graphs of compound sentences

Poděkování

Tímto bych poděkovala své konzultantce bakalářské práce Mgr. Michaele Křivancové, Ph.D., za cenné rady, připomínky a především trpělivost při zpracování mé bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala své paní učitelce ze základní školy za dlouholetou motivaci ke studiu českého jazyka a láskou k mluvnici.

Úvod

Vyjadřování se v mluvené či psané formě je nezbytná znalost pro každodenní komunikaci. Všichni od útlého věku vědomě či nevědomě tvoříme denně myšlenky, pomocí nichž komunikujeme. Tyto myšlenky formulujeme buď za pomoci jednoduchých vět, nebo souvětí. Proto bychom dovednost správného utvoření souvětí měli rozvíjet již v rámci povinné školní docházky. Žáci na druhém stupni jsou obeznámeni s pojmy věta jednoduchá a souvětí a naučí se je mezi sebou rozlišovat. Postupně se učí tvořit souvětí od jednoduchého po složité, čímž se dotváří jejich adekvátní slovní zásoba mluvená i psaná, a to z gramatického i stylistického hlediska.

Teoretická část této práce přináší základní informace z oblasti syntaxe jakožto lingvistické disciplíny, přičemž se zaměřuje zejména na problematiku souvětných struktur souřadných i podřadných. V návaznosti na tuto tematiku je pak věnována pozornost významovým poměrům mezi souřadně spojenými větami a také klasifikaci vedlejších vět. Obsah teoretické části je završen problematikou složitého souvětí, přičemž je hlavní pozornost soustředěna na základní typy složitých souvětí a jejich grafické znázornění.

Praktická část se zaměřuje na problémové jevy při výukové praxi na 2. stupni ZŠ, které byly vysledovány během mé výuky žáků 9. ročníků ZŠ. Problémové jevy jsou zde popsány a následně je na ně vytvořen můj vlastní výukový list (pro každý problémový jev zvlášť), v němž je mým záměrem vysvětlit dané jevy tak, aby jim žáci snadno porozuměli a uměli je bezpečně ovládat i při praktickém nácviku.

Závěr této práce tvoří můj pracovní list, který jsem pro nácvik problematických jevů sama sestavila, žákům rozdala a sledovala tak, do jaké míry si žáci procvičované učivo osvojili.

1 Syntax

Syntax je jednou z disciplín mluvnice, jež se zabývá výpověďmi, pro které je typická ustálená forma a samostatná komunikační forma. Syntax se zabývá buďto výstavbou textu jakožto celku, kdy se hovoří o syntaxi textové nebo se může zabývat výstavbou a funkcí syntaktických jednotek, které mají schopnost fungovat jako minimální komunikáty. V tradičním pojetí se syntax považuje za nauku, která blíže zkoumá stavbu věty a souvětí. Hubáček (1990, s. 189) tvrdí, že současná syntax má však úkoly širší: „neusiluje pouze o popis formálně výrazové podoby, větných celků, ale sleduje jejich vznik a okolnosti vzniku v široce pojatém procesu komunikace, vzájemné působení jazyka a vnějších komunikativních situací a kontextů, zaměřuje se na významovou rovinu komunikativních jednotek a její vztah k rovině výrazové.“

U syntaxe je nezbytně důležité umět rozlišit pojmy věta a výpověď. Školské gramatiky tyto dva pojmy příliš nerozlišují, nebo se jich užívá pouze nediferencovaně.

1.1. Věta

„Větou rozumíme abstraktně míněnou, tj. v komunikační situaci nezakotvenou, jazykovou jednotku, již dominuje přísudek (predikát).“ (KARLÍK Petr a kol., 1995, s. 369). Predikátem se tedy chápe něco, co vytváří ze slov větu. Dle funkčnosti predikát vypovídá o někom nebo něčem, jaký je (vlastnost), o poloze či rozpoložení člověka (stav), popisuje také změny, činnosti a popisuje vztah někoho či něčeho k někomu či něčemu. Formálně má podobu slovesa (verba), tudíž vyjadřuje, v jakém čase se příznak odehrává, buďto reálně, pokud hovoříme o indikativu, nebo nereálně (kondicionál, imperativ). „Z charakteristiky predikátu vyplývá, že jeho funkci mohou plnit jen takové výrazy, které svým významem umožňují mluvčímu postihnout nějaký příznak objektu/situace (děje, stavy a jejich změny), nebo vztahy mezi objekty (přináležitost, stejnost...) a svým tvarem jsou schopny vyjadřovat čas a modus platnosti predikovaného příznaku.“ (KARLÍK Petr a kol., 1995, s. 370). Jak je již známo ze školské praxe, vlastnosti, stavy, změny i činnosti udávají také adjektiva (pracovitý, líný), substantiva (vedoucí, lakomec), nebo adverbiální výrazy (k neuvěření, na zabití, nalevo). Tyto výrazy ovšem nemohou fungovat jako predikáty, musí být nejprve verbalizovány.

Dle Karlíka (1990, s. 370) toho lze dosáhnout dvěma způsoby.

1. Přidáním slovesa být (být líný, být lakomec, být na zabití...)
2. Spojením významově oslabeného slovesa s jiným jmenným výrazem (mít přehled, brát ohled, mít za zlé, přivést k rozumu...)

Z hlediska syntaxe se proto často volí výrazy obsahující predikátor, který zahrnuje jak vlastní slovesa, tak slovesa syntaktická (být lakomý).

1.2. Výpověď

„Výpověď je elementární jednotka promluvy, komunikátu (která sama může být minimální promluvou) mající nějaký věcný obsah (vypovídající něco o skutečnosti, je to tudíž jednotka predikační) s gramatickou formou větnou (i nevětnou), uzavřená zpravidla intonačně (a graficky), mající jistou komunikační funkci a modalitu a rozčleněná (pokud je členitelná) na východisko výpovědi a jádro výpovědi.“ (ČECHOVÁ a spol., 2011, s. 262).

Výpověď lze ovšem charakterizovat mnoha způsoby.

J. Vaňková a J. Vejvodová (2000) sdělují, že téměř každá výpověď má svůj obsah, tzv. propoziční, věcný obsah, tzn., vypovídá něco o něčem, předáváme jí nějaké sdělení o stavu reality, o svém pocitu, o svých přáních apod.

Výpověď sama o sobě nemůže fungovat bez funkce komunikativní, ale může existovat bez propozičního obsahu.

Výpověď můžeme rozdělit do tří skupin dle modality. První skupinou je výpověď větná, jež obsahuje jednoduchou větu (*Máma pere prádlo.*), dále pak výpověď souvětná, která je obsahem dvou a více spojených vět. V tomto případě se ovšem rozlišuje, zda se jedná o souvětí souřadné či podřadné, neboť souvětí souřadné se považuje za vyšší syntaktický celek s více výpověďmi. V souvětí podřadné, ať by tvořilo sebevíce vět, jedná se stále pouze o jednu modalitu. Pokud zde zahrneme i nepravé vedlejší věty, je důležité zdůraznit, že tyto věty jsou připojeny pouze formálně, ale zachovávají si svou vlastní komunikativní funkci, proto tyto nepravé věty vedlejší fungují jako samostatná výpověď. Poslední skupinou je výpověď nevětná (Stop!), která se ve školské praxi chápe jako větný ekvivalent.

2 Souvětí

„Souvětí je těsné (zvukové nebo grafické) spojení vět ve významově-gramatický textový celek. Je to spojení věty s větou, v němž jedna věta nevstupuje do struktury jiné věty jako její část (jako její větný člen), věty zůstávají autonomní, a mají proto funkci výpovědní.“ (ČECHOVÁ a kol. 2011, s. 369).

HAUSER (2003) rozděluje souvětí se vztahem koordinačním a subordinačním. Koordinačně jsou spojeny věty, které jsou syntakticky na stejné úrovni, a subordinační vztah znamená, že některé z vět jsou řídící, na nichž jsou jiné věty závislé. Stejně vztahy nalezneme ve skladební dvojici pro větné členy.

Věty do souvětí spojují příslušné spojovacími výrazy. Některé věty jsou nesamostatné a musí být připojeny k jiným větám. V tomto případě se hovoří o vedlejších větách, které jsou spojovány pomocí podřadicích spojek. Pro spojení dvou vět je ovšem důležitá obsahová souvislost. Nelze spojit věty, které spolu obsahově vůbec nesouvisí. Spojovací prostředky pro obsahově související věty bývají nejčastěji spojky, vztažná zájmena nebo také příslovce. Existují ovšem i bezespoječná spojení, takové spojení se odborně nazývá asyndetické. Čárka totiž není spojovací prostředek, nýbrž pouze interpunkční znaménko a její úlohou není spojování vět, ale orientace v souvětí, a to především v promluvě, kdy přichází na řadu pauza v řeči. Souvětí lze rozdělit na více kategorií. Nejzákladnějším členěním je rozdělení souvětí na jednoduché a složité, které se dále dělí například na jednoduché souvětí souřadné a jednoduché souvětí souřadné. Stejným způsobem se rozděluje i souvětí složité.

2.1. Souvětí souřadné

Souřadnost, jinak řečeno parataktické spojení vět, je takový typ spojení vět, při kterém nedochází k začleňování jedné věty do jiné jako její větný člen. Věty jsou na sobě mluvnicky nezávislé. Spojené věty stojí na stejné syntaktické úrovni a jsou spolu ve vztahu koordinačním. Proto souvětí, které obsahuje alespoň dvě věty hlavní, které jsou spjaté vztahem koordinace, se nazývá souvětím parataktickým čili souřadným. Ovšem nejen hlavní věty mohou být spojeny paratakticky, lze tak spojit i věty vedlejší, ale jen pokud stojí na stejné syntaktické úrovni. *Prozradil mi, že ho to trápí a že už to dlouho nevydrží.*

Na příkladu se nachází dvě vedlejší věty předmětné připojeny hypotaktickou spojkou *že*, ale zároveň spojku *a*, která je parataktická. Z toho ale nevyplývá, že by souvětí bylo parataktické, nýbrž hypotaktické, poněvadž stále se ve větě nachází pouze jedna věta hlavní, tj. *prozradil mi...* Další věty v souvětí jsou vedlejší předmětné, které na sebe navazují. Stojí na stejné syntaktické úrovni a parataktická spojka *a* pouze od sebe odděluje tyto dvě věty.

Za základní parataktické prostředky Hubáček (1990) považuje:

- a) souřadící spojky (*a, i, ba, ale, neboť...*), popř. asyndetické spojení;
- b) lexikální prostředky, např. zdůrazňovací příslovce *dokonce, naopak, zatím, přesto* aj., která mnohdy pozvolna ztrácejí příslovcový charakter a mění se ve spojky;
- c) složené spojovací prostředky, které vznikají kombinací souřadící spojky a příslovce: *a přece, ale naopak, ba dokonce*, aj.
- d) vícečlenné spojovací výrazy (*nejen – ale, sice – ale*, aj.) nebo opakované (*i – i, ani – ani, jednak – jednak*)
- e) relativa *což, přičemž, načež, pročež*, která jsou od původu prostředkem hypotaktickým a dají se nahradit spojkami souřadícími (*Nesouhlasil, což mě nepotěšilo = Nesouhlasil, a to mě nepotěšilo*).

2.1.1. Významové poměry mezi hlavními větami

Spojením hlavních vět v jeden mluvnický celek vzniká souvětí souřadné. Věty v takovém souvětí spolu obsahově souvisí, ale žádná z nich není větným členem věty druhé: *Byl hustý sníh a rozprostíral se po celé krajině; Bud' ho něco rozčílilo, nebo se s námi nechce bavit* (GREPL a Karlík, 1999, s. 201).

1. Jsou-li věty k sobě přiřazeny jako obsahově rovnocenné, je mezi nimi **poměr slučovací**. V něm jsou věty přiřazeny buď bez spojovacího výrazu, nebo spojkami a spojovacími výrazy *a, i, také, též, ani, pak, i–i, ani – ani, jak – tak, jednak – jednak, dílem – dílem, napřed – potom* apod.
2. Jestliže druhá věta je svým obsahem závažnější, důležitější než obsah věty první, je mezi nimi **poměr stupňovací**. Nejčastější spojky a spojovací výrazy jsou *ba, ba i, dokonce i, nejen – ale, nýbrž – i* apod.

3. Popírá-li druhá věta obsah věty první, odporuje-li mu nebo jej aspoň omezuje, je mezi nimi **poměr odporovací**. Nejčastější spojky a spojovací výrazy jsou *ale, a (=ale), avšak, však, jenže, leč, nýbrž, a přece, sice – ale*.
4. Vylučuje-li jedna věta platnost věty druhé (platí-li jen jedna z obou možností, neplatí druhá), je mezi nimi **poměr vylučovací**. Časté jsou otázky vylučovací. Nejčastější spojky a spojovací jsou *nebo, anebo, buď – nebo, buď – anebo, buď – buď, či, zdali – či apod.*
5. Vyjadřuje-li příčinu věty první věta druhá, je to **poměr příčinný**. Druhá věta bývá připojena spojkami a spojovacími výrazy *neboť, totiž, vždyť*.
6. Vyjadřuje-li první věta příčinu a druhá věta důsledek, je to **poměr důsledkový**. Spojovací výrazy jsou *proto, tudíž, tedy, a tak, a proto, a tedy* apod. (MELICHAR a Styblík, 2004, s. 212).

Avšak v akademickém pojetí se rozdělují poměry mezi souřadně spojenými větami do významových vztahů koordinace a determinace, přičemž se do těchto šesti základních poměrů přidávají ještě další, zpřesňující výklad a chápání vztahů mezi větami v rámci parataktického souvětí. Panevová (2014) uvádí poměry slučovací, stupňovací, odporovací, konfrontační a soupeření, vylučovací, důvodový (příčinný) a důsledkový.

Karlík a spol. (2008) zaměňují termín vylučovací za poměr alternativní a poměry dále rozdělují do členění dle korektur, a to korektury očekávání a korektury neplatného/neadekvátního.

Do koordinačního souvětí pak patří poměr slučovací, stupňovací, odporovací (konfrontační) a vylučovací. Do souvětí determinačního se řadí poměry důsledkový, důvodový a vysvětlovací.

2.2. Souvětí podřadné

Souvětím souřadným čili hypotaxí rozumíme takový způsob spojení vět, kdy se jedna věta začleňuje do jiné věty a stává se z ní její větný člen (věta závislá). Tato věta je syntakticky začleněná, zatímco syntakticky nezačleněná je věta hlavní.

„Hypotakticky bývají spojeny především věty, jejichž obsahy jsou na sobě závislé: jedna významově kompletuje výraz jiné věty nebo výraz jiné věty determinuje, anebo vyjadřuje okolnost platnosti jiné věty.“ (KARLÍK a kol., 2008, s. 555)

Hypotaxi můžeme ovšem nalézt i u vět, mezi nimiž není významový vztah, který forma hypotaktická sugeruje. Příklad: *Cítil-li se zprvu v pasti, nyní se cítí v propasti*. Forma spojení působí jako spojení vět, přičemž první věta působí jako vedlejší věta příslovečná podmínková a druhá věta hlavní, ale podmínkový vztah mezi nimi ve skutečnosti není. Dále pak se může jevit obtížnost při rozpoznávání vedlejší věty přívlastkové s nepravou větou vedlejší. Př. *V okně se vynořila žena, která se pustila do zpívání*. Formálně závislá věta na slovu *žena* není přívlastková, poněvadž nedeterminuje slovo *žena*, nýbrž jen reaguje na děj v první větě, koordinuje ho. Vyjadřuje pouze, co následovalo po ději hlavní věty. Z hlediska správnosti by se věta mohla přestylizovat do souvětí parataktického se slučovacím poměrem (*V okně se vynořila žena a pustila se do zpívání*).

J. Hrbáček (1994) zařazuje nepravé věty vedlejší k jednoduchému souvětí podřadnému a vysvětluje tuto problematiku následovně: „Souvětí s podřazováním je souvětí s formálně závislou větou, která však není vedlejší. Proto se mu říká souvětí s nepravou větou vedlejší.“ Věty jsou nejčastěji ve vztazích koordinačních (a konfrontačních), závislé věty nevstupují do struktury jiných vět jako jejich větné členy.

Nepravé věty vedlejší jsou podle Hubáčka (1990) „v podstatě zvláštním případem na pomezí mezi parataxi a hypotaxí. Jsou typické tím, že jsou hypotaktické pouze svou formou, ale významově se řadí k parataxi.“ Jak již bylo zmiňováno v předešlých příkladech, patří sem věty nepravé přívlastkové se spojovacími výrazy *který* a *jenž*, ale i nepravé věty účelové, např.: *Našetřil peníze, aby se už neměl v životě špatně* (=a už se neměl v životě špatně).

2.2.1. Klasifikace vedlejších vět

„V současných školních učebnicích českého jazyka se stále dodržuje tradiční třídění vedlejších vět podle jejich větněčlenské platnosti, tedy podle toho, jaký větný člen své věty řídící vedlejší věta vyjadřuje.“ (HUBÁČEK, 1990, s. 269)

Vedlejší věty lze ale také třídit podle spojovacích výrazů, kterými jsou věty připojeny, ale také podle jejich významu.

Hauser (2003) rozděluje věty vedlejší následovně:

- a. Podle spojovacích výrazů na vedlejší věty vztažné a spojkové, ale tvrdí, že toto dělení není úplně přesné, poněvadž se pod označení věty vztažné zahrnují i věty připojené zájmeny a příslovci tázacími a pod název věty spojkové i věty připojené částicemi a příslovci.
- b. Významové hledisko rozděluje věty na obsahové, doplňovací vztažné a příslovečně určovací.
 1. Věty obsahové mají vlastní obsah sdělení, který je v hlavní větě naznačen: *Modlíme se, aby byl na Vánoce sníh.*
 2. Věty doplňovací vztažné doplňují a určují význam nějakého podstatného jména věty hlavní: *Léto je roční období, které je nejpříjemnější.*
 3. Věty příslovečně určovací vyjadřují okolnosti slovesného děje jako příslovečného určení: *Žena utichla, protože se jí zastesklo po domově.*
- c. Podle toho, který větný člen věty hlavní vyjadřují, dělí se vedlejší věty na podmětné, přísudkové, předmětné, doplňkové, přívlastkové a příslovečné.

Toto rozdělení vedlejších vět se uplatňuje ve školské praxi, ovšem dělení vedlejších vět je mnohem rozmanitější.

Čechová (2011) větněčlenskou klasifikaci vedlejších vět uvádí přesněji:

Vedlejší věta podmětná vyjadřuje větný člen podmět řídící věty. Lze ji rozdělit na podmětnou větu spojkovou (*Překvapilo jí, že se nic nestalo.*), větu podmětnou vztažnou (*Stalo se, co předpokládal*), a podmětnou větu nezávislou (*Nejlepší bylo, na Vánoce jsme se všichni sešli.*). Nezávislá věta není příliš častým případem, obzvláště ne ve školské praxi.

Vedlejší věta přísudková zastává jmennou část přísudku jmenného se sponou v řídící větě. V ní zůstává pouze chybějící spona a jméno je vyjádřeno vedlejší větou (*Teta byla, jako by viděla ducha.*) Existují věty, u kterých lze přisuzovaný obsah vyjádřit substantivem nebo adjektivem (*Jsem ta, kterou si pamatujete.*). Vedlejší věty přísudkové lze též rozdělit na spojkové (*Toto období bude takové, že se nezastavím.*), vztažné (*Je takový, jak jsem si ho vysnila.*) a nezávislé (*Já myslím, je to on.*). Existuje ještě druh přísudkové věty, který lze vyjádřit zájmeny *kdo, co* a *kteřý*.

Taková věta je v rámci tzv. vytýkacího důrazového opisu (*Byl to on, kdo na mě zapomněl; Byl to on, který se mi nikdy neozval.*).

Vedlejší věta přívlastková vyjadřuje přívlastek v řídicí větě, kterou determinuje. Větu přívlastkovou lze rozdělit na vztažnou, která je velmi častá (*Studoval matematiku, která je obtížná.*), spojkovou (*Jásala radostí, že ji přijali na školu.*) a nezávislou (*Tato budova – její prostory vypovídají 18. století – je dodnes velmi obdivována.*).

Vedlejší věta doplňková vyjadřuje doplněk řídicí věty a tato řídicí věta většinou obsahuje slovesa smyslového vnímání – vidět, slyšet, cítit v určitém tvaru. Doplňkové věty se dále dělí na spojkové (*Slyšela jsem tatínka, jak pere prádlo.*) a nezávislé (*Vyběhla velmi rychle, div nic neshodila.*).

Vedlejší věta příslovečná stejně jako příslovečná určení se rozděluje dle významu a způsobu závislosti. Vyjadřuje příslovečné určení řídicí věty.

Vedlejší věta příslovečná časová taktéž jako příslovečné určení času vyjadřuje nějaké trvání děje nebo časovou ohraničenost děje, a to v minulosti, přítomnosti i budoucnosti. Lze ji rozdělit na spojkovou větu (*Odpustím jí, až se začne chovat lépe.*), méně častou spojkovou korelativní, dále se pak dělí na vztažné (*Vše je jak zalité sluncem, co bydlím se svým partnerem.*) a věty nezávislé (*Půjdu domů, už je tma.*).

Vedlejší věta příslovečná místní stejně tak jako příslovečné určení místa specifikuje místo, kde se odehrává děj věty řídicí. Příslovečná věta místní má pouze vztažnou funkci (*Kamkoli šel, tam způsobil rozruch.*).

Vedlejší věta příslovečná způsobová podobně jako příslovečné určení způsobu vyjadřuje jakousi kvalitu, nebo jakým způsobem se provádí děj řídicí věty. Věta příslovečná způsobová se dále dělí na spojkovou (*Působila, že něco skrývá.*), vztažnou (*Užíval si, co to šlo*) a nezávislou (*Utíkal, táto, chyt' si mě.*). Tyto příklady spadají pod druh vedlejší věty způsobové vlastní, která vyjadřuje kvalitu významu slovesného děje věty řídicí. Mimo jiné, vedlejší věta způsobová může být také srovnávací, která má za účel srovnávání ve smyslu shody.

Ta se dále dělí na spojkovou (*Petra žehlila, jako když ji bičují*) a nezávislou.

Vedlejší věta příslovečná měrová vyjadřují jakousi míru, intenzitu, množství nebo měřítko děje nebo vlastnosti. Tato věta se může rozdělit na měrovou přímou a srovnávací. Věty se dále dělí na spojkové (*Byla tak zlá, až se jí báli i vlastní rodiče.*), vztažné (*Utíkal přes celé město, co mu nohy stačily.*) a nezávislé (*Šli jsme včera krokem, až tak 10 km jsme ušli.*).

Vedlejší věta prostředková funguje jako nástroj nebo pomůcka, pomocí které se realizuje děj řídicí věty. Nejčastější bývá prostředková věta korelativní (*Rádio zprovozníme tak, že napíšeme přístupové heslo.*).

Vedlejší věta vyjadřující průvodní okolnost je nejčastěji uvozena spojkou *aniž* (*Nechala si dát špatnou známku, aniž by protestovala.*) a méně často spojkou *aby*. (*Není dne, aby ses se mnou nepohádal.*). Tato věta se klasicky řadí k vedlejším větám způsobovým. Říká se jí také věta vyjadřující nepříznivou okolnost, poněvadž vyjadřuje jakousi zápornou okolnost, kdy proběhne děj věty hlavní, ale přitom nenastane, co se říká ve větě vedlejší.

Vedlejší věta omezovací vyjadřuje omezení děje ve větě řídicí (*Teta chodila ještě hlídat děti, pokud jí to její časové možnosti dovolovaly.*).

Vedlejší věta výjimečná vyjadřuje okolnost, která se vyjímá obsahu, který vyplývá z řídicí věty. Řídicí věta bývá často záporná a vedlejší věta vyjadřuje podmínku, která neplatí ve větě řídicí. Obvykle se zde nachází spojkové spojovací výrazy *leč*, *leda*, a *ledaže*. (*Zítra nepůjdu do práce, leda by mi zavolali.*).

Vedlejší věta zřetelová vyjadřuje okolnosti, které se týkají platnosti obsahu řídicí věty. Tato věta se dále může rozdělovat na větu *zřetelovou vymežovací*, jež vymezuje oblast platnosti obsahu řídicí věty. Kostru těchto vět tvoří nejčastěji slovní spojení *co se týče* nebo *pokud jde o...* (*Co se týče obsahu této práce, jsem spokojen; Pokud jde o mě, já jsem připraven.*).

Vedlejší věta příčinná (důvodová) udává příčinu nebo důvod obsahu řídicí věty. Jedná se prakticky o situaci v řídicí větě, která nastává před dějem věty příčinné. (*Maminka se odstěhovala, protože tu nebyla spokojená.*).

Zatímco ve větě důvodové nalezneme jen nějakou domněnku, možný důvod, který je vyjádřen větou nadřazenou (*Maminka asi nebyla spokojená, protože se odstěhovala.*). U důvodové věty se můžeme setkat i se spojkou *když*, která si nese prvky podmínkové nebo časové věty. (*Tak pojď se mnou, když mi nevěříš.*).

Vedlejší věta účinková vyjadřuje následek nebo míru děje či vlastnosti, jenž je vyjádřen nějakým členem ve větě řídící. Věta účinková se dále dělí na spojkovou (*Jsi příliš hodná, abys trpěla.*) a nezávislou (*Celá zezelenala, tak jí bylo špatně.*).

Vedlejší věta podmínková vyjadřuje podmínku, za které může nastat děj řídící věty. Podmínka existuje reálná a reálná. Nereálná podmínka jen smýšlí, „co by bylo, kdyby...“ Proto také typickým spojovacím výrazem pro tuto větu je spojka *kdyby*. (*Kdyby napadl sníh, na vycházku nepůjdeme.*) Reálná podmínka předpokládá, že okolnost skutečně nastane. Typické spojovací výrazy jsou *jestliže* nebo *–li*. (*Jestliže nebudete dávat pozor, dostanete špatnou známku.*). Co se týče spojovacích výrazů, podmínková věta může být buď korelativní (*Vařila jen tehdy, měla-li pro koho.*) nebo nezávislá (*Nemít mou nejlepší kamarádku, už si dávno nevím rady.*).

Věta příslovečná přípustková vyjadřuje uskutečnitelnou okolnost, ačkoli je v rozporu s obsahem věty řídící. Okolnost bývá obvykle reálná a věta se může podle spojovacích výrazů, nejčastěji se jedná o spojkové spojení. (*Přestože jsem dorazila pozdě, stihla jsem přednášku.*).

Vedlejší věta podmínkově-přípustková na rozdíl od věty přípustkové vyjadřuje okolnost, bez které se může uskutečnit děj nadřazené věty. Jedná-li se o reálnou okolnost, užívají se většinou spojovací výrazy *i když* nebo *ani když*, ale pokud je okolnost nereálná, spojovací výrazy jsou *i kdyby* nebo *ani kdyby*. Věty reálné i nereálné mohou být buď spojkové (*I kdybys to neudělal dobře, zlobit se nebudu.*) nebo nezávislé (*Musel jsem ji zastavit, děj se co děj.*).

Vedlejší věta účelová vyjadřuje účel nebo okolnost, jež nastává po ději řídící věty. Je to okolnost, která přesněji udává cíl děje. Typickými spojovacími výrazy jsou spojky *aby* a *ať*, větu účelovou tudíž můžeme dělit na spojkovou (*Vyjdi včas, ať nepřijdeš pozdě.*) nebo nezávislou (*Vydrž, jdu pomoci.*).

2.3. Souvětí složité

Složitá myšlenka je vyjadřována několika větami, které společně tvoří jeden složitý větný celek. Věty jsou v tomto celku uspořádány podle poměrů souřadnosti a pořadnosti.

Styblík a Melichar (2004) chápou složité souvětí následovně:

1. Za souvětí složité je považováno souvětí, v němž jsou aspoň tři věty.
2. Souvětí složené jen z hlavní vět nepovažují za souvětí složité (*Venku bylo krásně, ptáci zpívali, všude byly rozkvetlé květiny a voněla luční tráva.*).
3. Souvětí, v němž jsou aspoň dvě věty hlavní a jsou rozvity větami vedlejšími, považují za souvětí složité souřadné (*Soutěž jízdních kol proběhla za deštivých podmínek, které účastníkům snižovalo výkon, ale nedali se počasím odradit a dali do soutěže maximum.*).

Čechová (2011) má odlišný názor. Za souvětí složité považuje i takové souvětí, které obsahuje pouze VH. Označuje ho za souvětí souřadné, které se lze dále pojmenovat dle příslušných významových vztahů, např. souvětí složité slučovací. Složité souvětí ale může být založeno na více druzích významových vztahů, pak se hovoří o souvětí smíšeném.

U souvětí složitého je třeba zdůraznit, že stále máme základní kostru v souvětí jednoduchém, kam se jen připojují další a další věty, které utváří souvětí pořadné nebo souřadné. Je to v podstatě jen řetězová reakce vět.

V následující části jsou uvedeny a graficky znázorněny základní typy složitého souvětí.

Čechová (2011) rozlišuje souvětí složité do tří skupin. První skupinu tvoří souvětí **složité s řazením**, které se skládá ze tří a více přiřazených větných útvarů, kterými jsou věty jednoduché nebo věty složené. Další skupinu tvoří složité **souvětí s podřazováním**, které je v některých případech možné, ale v praxi se nevyskytuje příliš často (*Rozhodl se jít opět studovat, což vyvolalo rozruch, který se po čase rozplynul.*). A poslední skupinou je **složité souvětí s řazením a podřazováním**, přičemž souvětí může obsahovat například dvě věty hlavní v jakémkoli významovém poměru.

V tomto případě jsou tyto věty spojeny řazením a třetí věta může být spojena podřazováním, kdyby například souvětí vypadalo následovně: *Stará budova nevypadala poničeně, neboť o ni bylo celou dobu pečováno, takže zdi, omítka a vybavení působily nově, nedotčeně.*

Pro grafické znázornění se užívají co nejjednodušší symboly, se kterými se setkáváme i ve školské praxi. Věta hlavní se zapisuje písmenem H (popřípadě VH) a věta vedlejší se značí písmenem V (popřípadě VV). K zachycení významových poměrů mezi hlavními větami nenalezneme příslušné značky, v grafickém znázornění se hlavní věty oddělují pouze rovnou dlouhou čarou. Dle Hubáčka (1990) je možno navrhnout pro potřebu výuky následující značky: + pro poměr slučovací

/ pro poměr stupňovací

× pro poměr odporovací

~ pro poměr vylučovací

← pro poměr příčinný

→ pro poměr důsledkový

2.3.1. Základní typy složitého souvětí

Nejefektivnější a nejvíce srozumitelné pojetí typů složitého souvětí shledávám rozlišení základních typů složitého souvětí podle Hubáčka (1990), který složité souvětí rozděluje do následujících kategorií:

1) Složité souvětí tvořené výhradně hlavními větami, které má povahu parataktického souvětí. Není příliš vhodné používat konkrétní název souvětí jako například složité souvětí slučovací, nýbrž pouze označovat významové poměry mezi hlavními větami.

Příklad: *Otočila jsem se a viděla ho, avšak jsem nepozdravila, vždyť jsme se mnoho let neviděli.*

Graficky: 1H + 2H x 3H ← 4H

2) Složitě souvětí tvořené jednou větou hlavní a alespoň dvěma větami vedlejšími téhož druhu představuje takový typ souvětí, které obsahuje jednu hlavní větu a dvě věty vedlejší, které mají totožný druh, přičemž obě věty zároveň tvoří jednu informaci, tudíž jsou to věty rozdělené na V1 a V2 a jsou závislé na stejné řídící větě.

Pozn.: Číslovat jednotlivé věty lze tak, že na prvním místě bude příslušné písmeno a na druhém místě číslice dle pořadí věty v souvětí (H1, H2, V1, V2), avšak ve školské praxi se mnohem častěji setkáváme s opačným pořadím, kdy se nejprve provádí zápis číslice a poté příslušné písmeno (1H, 2H, 1V, 2V) a s tímto číslováním budu dále pracovat.

Příklad: *Děda mi řekl, že potřebuje pomoci a že mám hned přijet.*

Graficky: 1H

↖
1V + 2V

1V, 2V = předmětné

3) Souvětí tvořené jednou větou hlavní a alespoň dvěma větami vedlejšími, které přímo rozvíjí větu hlavní, je takový typ souvětí, ve kterém figuruje jedna věta hlavní a dvě věty vedlejší odlišného druhu, které větu hlavní společně rozvíjí.

Příklad: *Protože jsem byla sebevědomá, snažila jsem se působit jako důstojná žena, která si vždy stojí za svým.*

Graficky: 1H

↖ ↗
1V 2V

1V = př. příčinná, 2V = přívlastková

Tento typ může být kombinován s kategorií 2, kdy se v souvětí může vyskytovat více vět vedlejších a dvě z nich mohou být téhož druhu.

Příklad: *Protože byla kamarádka milá, uspořádala jsem jí oslavu narozenin, která se náramně vydařila a na kterou nikdy nezapomene.*

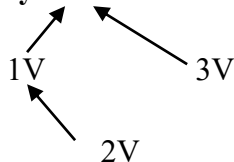
Graficky: 1VH

↖ ↗
1V 2V + 3V

Může se vyskytnout i souvětí, v němž se vyskytuje více než dvě věty vedlejší a některá z vět vedlejších může být řídicí pro jinou větu vedlejší.

Příklad: *Když mu došlo, že se nedá nic dělat, stáhl se, aby nic dalšího nepokazil.*

Graficky: 1H

1V = časová

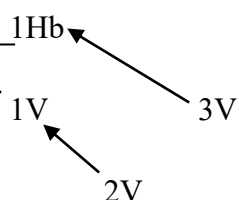
2V = podmětná

3V = př. účelová

V souvětí se ovšem může objevit i věta vložená, přičemž se více vedlejších vět vsouvá do jednoho bloku.

Příklad: *Petr, kterému došlo, že se nedá nic dělat, byl neklidný, protože nechtěl již nic řešit.*

Graficky: 1Ha

1V = přívlastková

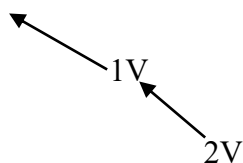
2V = podmětná

3V = př. příčinná

4) Souvětí tvořené jednou větou hlavní a alespoň dvěma větami vedlejšími je typ souvětí, ve kterém se nachází jedna věta hlavní a libovolný počet vedlejších vět, řetězcově na ni závislých. V tomto typu souvětí vedlejší věty tvoří blok, ve kterém se vždy předchozí věta vedlejší stává řídicí pro větu na nižší syntaktické úrovni.

Příklad: *Poprosil nás, abychom mu ukázali cestu, která vede do lesa.*

Graficky: 1H

1V = předmětná

2V = přívlastková

5) Souvětí tvořená několika větami hlavními a jednou nebo více větami vedlejšími je nejrozsáhlejší ze všech typů souvětí, neboť se zde kombinují významové poměry a různé druhy vedlejších vět, které jsou mezi sebou na různých syntaktických úrovních.

Příklad: *Petra se snažila každý den se učit, aby měla nejlepší prospěch ze třídy, a skutečně na konci pololetí dostala nejlepší vysvědčení.*

Graficky: 1H + 2H

Z hlediska gramatické normy je nutno oddělovat hlavní věty od vedlejších za pomoci čárky, neboť stojí na jiné syntaktické úrovni. V tomto případě můžeme vidět čárku před *a* ve slučovacím poměru, protože může připojovat druhou větu hlavní.

Ve složitém souvětí se také může vyskytovat kombinace parataktické spojky, např. *a* a hypotaktické spojky, např. *když*, přičemž parataktická spojka pouze spojuje dvě věty, ale přímo nenáleží žádné větě.

Příklad: *Očekávala návštěvu, a když ji přivítala ve dveřích, začala být nervózní.*

Graficky: 1H + 2H

1V = časová

3 PRAKTICKÁ ČÁST

3.1. Cíl a metodika práce

Cílem této části bakalářské práce bylo vytvoření vlastního výukového listu zaměřeného na ty jevy syntaktické struktury českého jazyka, které dělají žákům na konci povinné školní docházky největší potíže, a následné vytvoření praktického listu k nácviku těchto problematických jevů.

Tyto nejproblematictější jevy jsem vysledovala na základě dotazníku, který jsem rozdala studentům docházejícím na doučování českého jazyka do doučovacího centra, které má název 2 + 2 škola matematiky v Českých Budějovicích.

Díky mnou vytvořeného dotazníku a téměř každodenní výuce s dětmi bylo zjištěno, že žáci velmi dobře rozumí veškerým pojmům, ale chybují v praktické výuce. Nejčastějším problémem pro ně tvořily některé vedlejší věty, které se podobají buď svou strukturou, typem otázky nebo shodnými spojovacími výrazy. Žáci také příliš nezvládali interpunkci u souřadících spojovacích výrazů a v neposlední řadě jim dělal problém grafický záznam souvětí.

V návaznosti na toto zjištění byl vytvořen zmíněný výukový list a také pracovní list, který měl prohloubit znalosti žáků ohledně vybraných problémových jevů.

Žáci obdrželi jednak tento výukový list, který jsem s nimi pečlivě procházela na výuce a také pracovní list, který jsme společně vyplňovali. 10 cvičení z pracovního listu jsem žákům zadala jako samostatnou práci, abych si ověřila jejich načerpané znalosti. 7 z 10 žáků vyplnilo veškerá cvičení bez chyby a zbylí žáci chybovali maximálně ve dvou cvičeních. Z velké úspěšnosti bylo usouzeno, že se výukový i pracovní materiál v praxi osvědčil.

Dotazník obsahoval 13 otázek, z nichž 6 otázek je otevřených zjišťujících, jaký typ syntaktického učiva dělá žákům největší potíže, a jeho plnou verzi příkládám jako přílohu č. 1 této bakalářské práce. Dotazník vyplnilo 10 studentů 9. ročníku.

Výukový list

Výukový list je konstruován jako opakování problematických jevů v souvětí, přičemž první část tvoří všeobecné teoretické shrnutí o souvětí a tvoření vět a druhá část se přímo zaměřuje na konkrétní problémové jevy. Problematické jevy ve výukovém materiálu představují jednak druhy vedlejších vět a jednak interpunkci u souřadících spojovacích výrazů. Výukový list také zahrnuje výklad o základních typech složitého souvětí.

Jednotlivé části výukového listu byly sestavovány tak, aby se svým zpracováním i grafikou blížily kapitolám učebnic českého jazyka, a předaly tak žákům učivo co nejsrozumitelnější, nejjednodušší a atraktivní formou.

Pracovní list

Pracovní list je konstruován jako praktické opakování problematických jevů obsažených ve výukovém listu.

Prvních osm cvičení se zaměřuje na teorii, která má za účel prozkoumat, zda si žáci z výukového listu odnesli i teoretické znalosti.

Zbýlých třicet cvičení již cílí na samotné problémové jevy. V těchto cvičeních je obsaženo praktické opakování problematických druhů vedlejších vět, dále pak významové poměry mezi souřadně spojenými větami včetně správného zápisu čárky mezi jednotlivými poměry. Do praktického listu jsou také vložena cvičení týkající se grafického rozboru složitého souvětí.

Pracovní list je graficky konstruován podobně jako výukový list. Dále jsou zde využívány obrázky a barevné symboly, aby pracovní list působil pro žáky poutavě a atraktivně. Nalezneme v něm také nápovědy, které slouží žákům jako pomůcka pro připomenutí učiva ve výukovém listu. Nápovědy jsou ovšem takového charakteru, aby nepodbízely správnou odpověď, ale jen připomněly, kam mají žáci směřovat svou pozornost. Výukové a praktické listy byly otestovány v praxi u studentů, kteří předem vyplnili již zmiňovaný dotazník. Jimi vyplněné pracovní listy jim pak byly ponechány jako pomůcka při přípravě na přijímací zkoušky na střední školy. V této práci tedy uvádím podobu praktického listu tak, jak byla žákům předána k vyplnění.

Souhrn cvičení v pracovním listu

Praktický list se skládá z 38 cvičení, přičemž prvních 8 cvičení obsahuje teoretické otázky a 30 zbylých cvičení jsou zaměřena na praktický nácvik.

V teoretických cvičeních převažuje metoda otevřených odpovědí, ale i metoda, ve které si žáci zvolí jednu z uvedených možností. Poslední teoretické cvičení tvoří křížovku, ze které žáci vyluští tajenku.

Praktická cvičení obsahují různé metody, proto se cvičení liší svou obtížností. Nejjednodušší cvičení jsou obvykle vytvořena za pomoci metody kroužkování, spojování nebo výběr z uvedených možností. Cvičení, ve kterých je použita metoda kroužkování nebo spojování, jsou nejčastěji cvičení zaměřena na poznávání problematických jevů, se kterými žáci nadále pracují. Metoda, v níž mají žáci zvolit jednu z možností, obvykle tvoří cvičení, kde mají žáci přiřadit vhodné druhy vedlejších vět k uvedeným souvětím nebo významové poměry mezi souřadně spojenými větami. Tato metoda byla použita i v jednom cvičení, ve kterém mají žáci rozhodnout, kde je správně zapsána interpunkce. Přiřazovací cvičení se obvykle týkají přiřazení vhodných spojovacích výrazů do souvětí nebo přiřazení závislých vět k řídicím větám a naopak. V praktickém listu je dále použita metoda doplňování, která je podobně konstruována jako metoda přiřazování, ale s tím rozdílem, že zde žáci nemají na výběr několik variant a musí sami doplnit vhodný obsah. Četná cvičení obsahují metodu podtrhování obsahu. V tomto případě se většinou jedná o cvičení s delším textem, ve kterém mají žáci podtrhnout požadovaný obsah. Několik dalších cvičení obsahuje metodu, ve které žáci mají rozhodnout, zda je obsah výpovědi pravdivý či nikoli. Nejobtížnější cvičení jsou obvykle tvořena pomocí metody otevřených odpovědí. Obvykle se jedná o cvičení, kde žáci mají rozhodnout o typech souvětí, druhu vedlejší věty, významového poměru nebo vytvořit vlastní souvětí či grafické znázornění. Tato cvičení dělala žákům ve výukové praxi největší potíže.

SPOJOVÁNÍ VĚT

Věty jednoduché lze spojovat do vyšších celků. Spojením dvou nebo více vět vzniká **souvětí**. Pokud chceme zjistit počet vět v souvětí, musíme si nejprve spočítat všechna slovesa v určitém tvaru.

*Dědeček **uklízí** dům a maminka **vaří** oběd.*

Příkladové souvětí obsahuje dvě slovesa v určitém tvaru, tudíž hovoříme o souvětí tvořené ze dvou vět.

Pozor na několikanásobné přísudky! Za několikanásobný se přísudek považuje tehdy, jestliže výrazy jsou si významově blízké a vyjadřují násobně jednu představu nebo jsou-li společně rozvíjeny.

*Maminka **četla** knihu a **vyprávěla** z ní příběh.*

ROZPOZNÁVÁNÍ A TVOŘENÍ VEDLEJŠÍCH VĚT

Věta hlavní je taková věta, jež nezávisí na jiné větě a může existovat samostatně jako věta jednoduchá. Na tuto větu se nelze zeptat žádnou jinou větou v souvětí.

Věta vedlejší je taková věta, jež závisí na jiné větě a nemůže samostatně fungovat. Vždy je totiž závislá na hlavní větě nebo jiné větě vedlejší, která je pro ni řídící.

1H

2H

1V

*Šla jsem na nákup a potkala babičku, **kteřá stála ve frontě**.*

Graficky: 1H + 2VH

1V (zde je věta vedlejší pouze závislá)

*Šla jsem babičce na nákup, **abych jí ulehčila práci**, protože je nemocná.*

Graficky: 1H

1V (zde je věta vedlejší závislá na hlavní větě a řídící pro jinou větu vedlejší)

2V

Věta hlavní může být pouze řídící, nikoli závislá.

Věta vedlejší může být závislá, ale i řídící pro jinou větu vedlejší.

Teď si řekneme každou větu zvlášť. Dokážeme nyní sami poznat větu hlavní a vedlejší?

DRUHY VEDLEJŠÍCH VĚT

Vedlejší věty rozdělujeme do příslušných druhů a to na vedlejší věty:

- **Podmětné**
- **Přísudkové**
- **Předmětné**
- **Přívlastkové**
- **Doplňkové**
- **Příslovecné:** místní, časové, způsobové, měrové, příčinné (důvodové), účelové, podmínkové, přípustkové

Při určování druhu vedlejší věty se musíme **tázat celou větou** řídící a odpovědět si větou vedlejší, ne pouze **jedním slovem!** Jinak by se nám totiž mohlo stát, že mylně určíme některý **větný člen** věty hlavní, nikoli **druh věty vedlejší**.

Věta na procvičení:

Učila jsem se, abych měla lepší známky.

Pokud jsme se správně zeptali hlavní větou, otázka zněla: *Za jakým účelem jsem se učila?*

SPOJOVACÍ VÝRAZY

Obsahově související věty hlavní jsou spojeny souřadícími spojovacími výrazy, kterými jsou nejčastěji spojky (a, i, ani, nebo aj.) Mohou to být ale také příslovce nebo složené spojovací výrazy v kombinaci spojka a příslovce nebo spojka a částice: *dokonce i, ale naopak aj.*

Vedlejší věty jsou k řídícím větám v souvětí připojeny podřadicími spojovacími výrazy, kterými mohou být spojky (aby, až, jakmile, když aj.), podřadicí příslovce (kdy, kde, kam, kudy, jak, aj.) nebo vztažná zájmena (kdo, co, jaký, který, čím, jenž).

INTERPUNKCE U SOUŘADICÍCH SPOJOVACÍCH VÝRAZŮ

Spojka před *a* a *nebo*

Tato dvojice spojek se vyskytuje u více významových poměrů.

Spojka *a* se vyskytuje u slučovacího, odporovacího, stupňovacího a důsledkového poměru. Čárku před *a* zapisujeme u všech poměrů kromě **slučovacího!**

- **Poměr slučovací:** Utábořili jsme se a rozdělali oheň.
- **Poměr odporovací:** Utábořili jsme se, a nerozdělali oheň.
- **Poměr odporovací:** Byli jsme unavení, a přece jsme rozdělali oheň.
- **Poměr stupňovací:** Postavili jsme stan, a dokonce jsme rozdělali oheň.
- **Poměr důsledkový:** Byli jsme unavení, a proto jsme opékání buřtů nechali na zítra.

Spojka *nebo* se vyskytuje u slučovacího a vylučovacího poměru. Čárku před *nebo* klademe pouze v případě vylučovacího poměru.

- **Poměr slučovací:** Půjdu na nemocenskou v případě, že se zraním nebo těžce onemocním.
- **Poměr vylučovací:** Buď mi vrátíš peníze, nebo s tebou už nepromluví.

Spojka *nebo* se používá ve slučovacím poměru, kdy se obsah vět vzájemně nevylučuje.

Ve vylučovacím poměru spojka *nebo* znamená, že se obsahy vět vzájemně vylučují. Nemohou platit obě varianty zároveň. (Vylučovací metoda – buď a nebo)

Čárku před souřadícími spojovacími výrazy klademe u všech významových poměrů kromě slučovacího.

V případě podřadicích spojovacích výrazů klademe čárku vždy u spojení řídící a závislé věty.

Bezespoječné spojení hlavních vět spadá do poměru slučovacího. Tam čárku zapisovat musíme, abychom od sebe věty oddělili.

Výjimku tvoří také **zdvojené spojovací výrazy** např. ani – ani, kde se čárka nepíše před prvním *ani*, ale před každým dalším *ano*.

VEDLEJŠÍ VĚTA PŘÍSUDKOVÁ X VEDLEJŠÍ VĚTA PŘÍVLASTKOVÁ

Vedlejší věta přívlastková a vedlejší věta přísudková mají společné znění otázky *jaký?*, proto se velmi snadno můžeme dostat do situace, kdy tyto druhy vedlejších vět můžeme mezi sebou zaměnit. Neřídíme se samozřejmě jen otázkou, ale i dalšími pravidly.

1) Vedlejší věta přísudková

- Ptáme se na ni otázkami *Jak/Jaký?*
- Nejčastější spojovací výrazy: *jak, jaký, jako* a korelativní spojení *takový – že* nebo *jako by + sloveso*
- V řídící větě musí být přítomno sponové sloveso, které musí být doplněno jménem, aby věta dávala smysl.

*Bylo mi, **jako by mi někdo vrazil nůž do zad.***

*Bývala jsem taková, **jaká jsem měla být.***

2) Vedlejší věta přívlastková

- Ptáme se na ni otázkami: *Jaký/Který/Čí?*
- Nejčastější spojovací výrazy: *který, jenž, že, kde, kdy, jak, aby* aj.
- Rozvíjí nějaké podstatné jméno (zájmeno) v řídící větě.

*Ve škole jsem potkala kluka, **který mě pozval na oběd.***

Rozdíl mezi těmito druhy vedlejších vět nalezneme nejčastěji ve znění řídící věty. U vedlejší věty přísudkové nesmí být absence sponového slovesa v řídící větě, zatímco u věty přívlastkové nalezneme nějaké podstatné jméno nebo zájmeno, které se nachází v řídící větě, a zároveň se jím ptáme.

Eliška je, jako kdyby ji někdo uhodil.

To je ta Eliška, která mě uhodila.

Vnímáme rozdíl mezi větami?

VEDLEJŠÍ VĚTA ZPŮSOBOVÁ X VEDLEJŠÍ VĚTA MĚROVÁ

Z hlediska větných členů se velmi často podobá příslovečné určení míry a příslovečné určení způsobu. A také není divu, neboť mnohdy intenzita vyjádřena ve vedlejší větě měrové se poznává obtížně. U vedlejší věty měrové a vedlejší věty způsobové je rozdíl patrnější, ale přesto některé měrové věty se mohou podobat větám způsobovým.

Problém obvykle tvoří věta měrová, na kterou se ptáme otázkou: *Jak moc? Jak mnoho?*

1) Vedlejší věta měrová

- Vyjadřuje množství, intenzitu, měřítko, míru
- Ptáme se na ni otázkami: *Jak moc? Do jaké míry? Kolik? O kolik?*
- Nejčastější spojovací výrazy: *že, až, co*

*Babička mi vždycky dává dárků, **co** unesu.*

*Hlava mě bolela tak hrozně, **až** jsem se musela zastavit.*

2) Vedlejší věta způsobová

- Vyjadřuje způsob nebo kvalitu slovesného děje řídící věty
- Ptáme se na ni otázkami: *Jak/ Jakým způsobem?*
- Nejčastější spojovací výrazy: *jak, že, pokud, aby*

*Maminka se chová tak, **jak** ji vychovala babička.*

*Našeho syna potěšíte tak, **že** mu přinesete hračku.*

Tatínek pracoval tak, aby se měl v důchodu dobře.

Tatínek pracoval tak moc, že chodil každý den domů unavený.

V první větě je zřejmá kvalita tatínkovy práce, v druhé větě intenzita.

VEDLEJŠÍ VĚTA DOPLŇKOVÁ X VEDLEJŠÍ VĚTA PŘEDMĚTNÁ

Tyto dva druhy vedlejších vět mohou mít podobnou strukturu věty, proto si musíme dávat pozor, abychom je od sebe správně rozlišili. Ve větě doplňkové bývá podstatné jméno nebo zájmeno v řídící větě, kterým se ptáme na větu závislou, což je prvotním poznávacím znakem, že se nejedná o větu předmětnou.

1) Vedlejší věta doplňková

- Vyjadřuje doplněk řídící věty
- Stejně jako rozvíjející větný člen i věta doplňková závisí zároveň na jménu i slovesu
- Ve větě řídící se nejčastěji vyskytují slovesa smyslového vnímání (slyšet, vidět, cítit...)
- Ptáme se na ni otázkou: *Jak?*
- Nejčastější spojovací výrazy: *jak, jako* a vzácněji vyskytující *kterak*

*Viděl jsem ho, **jak** venčí psy.*

*Slyšela jsem maminku, **jak** nás volá k obědu.*

2) Vedlejší věta předmětná

- Určuje předmět řídící věty
- Ptáme se na ni všemi pádovými otázkami kromě 1. pádu (pak by se jednalo o větu podmětnou)
- Nejčastější spojovací výrazy: *že, aby, jak*

*Viděl jsem, **jak** mu ubližuje.*

*Až do dospělého věku věřila, **že** existují draci.*

Slyšela jsem tátu, jak volá na souseda. (doplňková)

Slyšela jsem, jak táta volá na souseda. (předmětná)

VEDLEJŠÍ VĚTA ÚČELOVÁ X VEDLEJŠÍ VĚTA PŘÍČINNÁ

Na tyto druhy vět se můžeme ptát totožnou otázkou *Proč?*, tudíž určování správného druhu může být matoucí. Důležitým odlišným prvkem pro tyto věty je fakt, že **vedlejší věta účelová** vyjadřuje určitý cíl, záměr nebo lépe řečeno situaci, která by mohla nastat. Tato situace tudíž nastává nebo může nastat až **po ději** v řídící větě.

Vedlejší věta příčinná na rozdíl od účelové zaznamenává situaci **před dějem** řídící věty.

1) Vedlejší věta účelová

- Vyjadřuje cíl, záměr nebo účel
- Ptáme se na ni otázkami: *Proč? Za jakým účelem?*
- Nejčastější spojovací výrazy: *aby, ať*

*Šla jsem brzy spát, **abych** zítra vstala dříve.*

*Promluv si s ní, **ať** není smutná.*

2) Vedlejší věta příčinná

- Vyjadřuje situaci, která nastala před dějem řídící věty
- Ptáme se na ni otázkami: *Proč? Z jaké příčiny? Z jakého důvodu?*
- Nejčastější spojovací výrazy: *protože, poněvadž, jelikož, že*

***Jelikož** jsem byla nemocná, nešla jsem na oslavu.*

*Zůstala jsem doma, **protože** se mi nikam nechtělo.*

I přes rozdíl v definici těchto druhů vět si musíme dávat pozor, abychom větu určili správně, neboť se často stává, že se nám zamění i samotná definice těchto vět. Proto je třeba si uvědomit, že tyto dvě věty, ač se na ně ptáme stejnou otázkou, mají odlišné spojovací výrazy.

Přestěhovala jsem se k mamince, aby se necítila sama.

Přestěhovala jsem se k mamince, protože maminka se cítí sama.

Chápeme podstatu definice *před dějem* a *po ději*?

VEDLEJŠÍ VĚTA ČASOVÁ X VEDLEJŠÍ VĚTA PODMÍNKOVÁ

Tyto druhy vět se mohou zdát na první pohled odlišné. Nicméně na obě varianty se můžeme ptát otázkou *Kdy?*

1) Vedlejší věta časová

- Přibližuje časové údaje o situacích řídící věty
- Ptáme se na ni otázkami: *Kdy? Odkdy? Dokdy? Jak dlouho? Na jak dlouho? Jak často?*
- Nejčastější spojovací výrazy: *když, až, jakmile, zatímco, než, sotva, dokud, kdykoli* aj.

*Budeš tu se mnou sedět, **dokud mi vše nepovíš.***

*Vrátím se, **až nastane správný čas.***

2) Vedlejší věta podmínková

- Vyjadřuje, za jakých podmínek nastane děj řídící věty
- Ptáme se na ni otázkami: *Kdy? Za jaké podmínky?*
- Nejčastější spojovací výrazy: *jestliže, když, kdyby, jestli* nebo *–li*

Budeš-li mě pořád vyslyšet, přestanu tě vnímat.

Umřu hladu, jestli mi nedáš něco k jídlu.

Užitečnou pomůckou při rozpoznávání těchto druhů vedlejších vět je fakt, že vedlejší věty podmínkové a zároveň jejich řídící věty bývají často v budoucím čase.

Existuje situace, kdy se před větou podmínkovou bude nacházet spojovací výraz *když*, který je typický i pro větu časovou. Pokud si tedy nebudeme jisti, zda se jedná skutečně o podmínkovou větu, můžeme si tento výraz nahradit jiným výrazem specifickým pro tuto větu, např. spojovací výraz *jestliže*.

(Jestliže)

Když táta odjede do práce, půjdu za babičkou.

Šla jsem za babičkou, když táta odjel do práce.

SLOŽITÉ SOUVĚTÍ TVOŘENÉ VÝHRADNĚ HLAVNÍMI VĚTAMI

Složité souvětí souřadné je takový typ souvětí, ve kterém jsou alespoň dvě věty hlavní, a počet vět vedlejších nehraje v tomto typu souvětí roli.

Věty hlavní spolu souvisejí obsahově, jsou na stejné syntaktické úrovni a můžeme je spojovat příslušnými znaky, které odpovídají daným významovým poměrům.

+ poměr slučovací

/ poměr stupňovací

x poměr odporovací

~ poměr vylučovací

← poměr příčinný

→ poměr důsledkový

Věty hlavní v grafickém znázornění zapisujeme obvykle písmenem H (VH) s příslušným očíslováním dle pořadí věty. Věty vedlejší zapisujeme písmenem V (VV) s příslušným očíslováním dle pořadí věty.

Uviděla jsem babičku, a přece jsem ji nepozdravila, vždyť jsme se nedávno pohádaly.

Grafické znázornění: **1H x 2H ← 3H**

V tomto typu souvětí nelze věty mezi sebou měnit, protože bychom narušili smyslový celek věty.

SLOŽITÉ SOUVĚTÍ S JEDNOU VĚTOU HLAVNÍ A VÍCE VĚTAMI VEDLEJŠÍMI

Složené souvětí je takové souvětí, které obsahuje více než dvě věty.

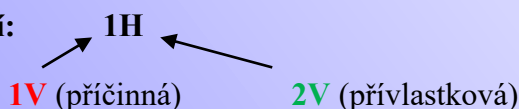
Složené souvětí podřadné je takový typ souvětí, v němž se nachází jedna věta hlavní a minimálně dvě věty vedlejší.

Věta hlavní je vždy větou řídící nebo větou samostatnou (nerozvíjí ji žádná věta vedlejší.) Věty vedlejší mohou být:

- 1) **Všechny závislé na hlavní větě (rozvíjí větu hlavní)**
- 2) **Na větě hlavní je závislá pouze jedna vedlejší věta, která zároveň řídí jinou větu vedlejší**
- 3) **Některé z vět vedlejších mohou být několikanásobné a rozvíjí větu hlavní**

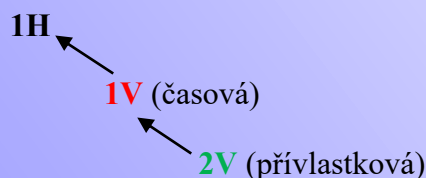
- 1) *Protože jsem byla nemocná, udělala mi babička čaj, který má léčivé účinky.*

Grafické znázornění:

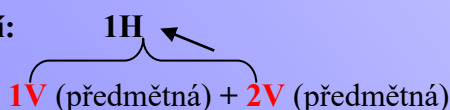
- 2) *Bylo mi do breku, když jsem vstoupila do místnosti, která mi připomínala tatínka.*

Grafické znázornění:

- 3) *Řekl mi, že se na to podívá a že mi poradí.*

Grafické znázornění:

Důležité je vyhledat si v souvětí hlavní větu, o kterou se můžeme opírat. Nejprve bychom si měli zkusit zeptat se hlavní větou a poté zjistit, zda na ni můžeme odpovědět jednou nebo i více větami vedlejšími.

Příklad z 1. Věty:

- 1) *Proč mi babička udělala čaj?*
- 2) *Jaký čaj mi udělala babička?*

SLOŽITÉ SOUVĚTÍ TVOŘENÉ NĚKOLIKA VĚTAMI HLAVNÍMI A JEDNOU NEBO VÍCE VĚTAMI VEDLEJŠÍMI

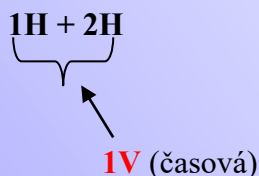
V tomto případě se jedná o **souvětí souřadné**.

Tento druh složitého souvětí můžeme opět rozdělit na několik kategorií.

- 1) Věta vedlejší je závislá na všech větách hlavních.
- 2) Věta vedlejší je závislá pouze na jedné větě hlavní a dále rozvíjena další větou vedlejší, přičemž jedna z hlavních vět nemusí být rozvíjena žádnou další vedlejší větou.
- 3) Na každé hlavní větě je závislá jedna věta vedlejší, která může i nemusí být rozvíjena další větou vedlejší.

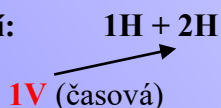
- 1) *Jakmile jsem přišla domů, čekala na mě babička a já jsem ji objala.*

Grafické znázornění:

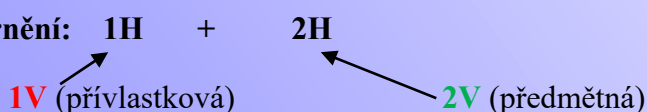
- 2) *Nejdříve jsem tomu nevěřila, a teprve až jsem to uviděla na vlastní oči, přesvědčila jsem se.*

Grafické znázornění:

- 3) *Maminka je moudrá žena, která mi vždy dobře poradí a ona moc dobře ví, že pro radu nikdy nepůjdu jinam.*

Grafické znázornění:

V tomto případě musíme oddělit vedlejší větu od hlavní pomocí čárky, i přesto, že se v textu nachází souřadící spojka *a*, neboť se jedná o věty na různých úrovních.

TEORIE

- 1) Vyber z následujících možností dle popisu, o jaký druh vedlejší věty se jedná. Do rámečku vedle definice vytvoř souvětí o dvou větách s tímto druhem vedlejší věty.

TEXT 1

Tento druh vedlejší věty je typický tím, že řídící věta obsahuje část přísudku. Tato část je jakékoli sponové sloveso.

Věta...

- A) Vedlejší věta přívlastková
- B) Vedlejší věta způsobová
- C) Vedlejší věta měrová
- D) Vedlejší věta přísudková

TEXT 2

Tato vedlejší věta často rozvíjí řídící větu se slovesem smyslového vnímání (slyšet, vidět).

Věta...

- A) Vedlejší věta přísudková
- B) Vedlejší věta místní
- C) Vedlejší věta příčinná
- D) Vedlejší věta doplňková

2) Doplně dle možností následující popisy.

TEXT 1

Věta časová...

Věta podmínková...

- A) Se snaží vyjádřit, i přes co jsme provedli nějakou činnost (spojovací výrazy: přestože, i když, ačkoli, ač...)
- B) Vyjadřuje trvání děje, současnost i nesoučasnost (spojovací výrazy: když, jakmile, až, než...)
- C) Určuje předpoklad, za který se může stát situace v řídící větě (spojovací výrazy: jestliže, když, kdyby, jestli)
- D) Vždy se váže na podstatné jméno věty řídící (spojovací výrazy: kdo, který, jenž, kde, že, aby...)

TEXT 2

Poměr slučovací...

Poměr odporovací...

- A) je poměr, u kterého nemohou platit obsahy vět zároveň
- B) je poměr, který spojuje dvě a více informací
- C) je poměr, v němž skutečnost je v rozporu s první větou
- D) je poměr, v němž druhá věta vyjadřuje důvod první věty

- 3) Vysvětli vlastními slovy rozdíl mezi větou příčinnou a účelovou a rozdíl mezi větou měrovou a způsobovou.

TEXT

Věta příčinná...

Věta účelová...

Věta způsobová...

Věta měrová...

- 4) Jaký je rozdíl mezi podřadným a souřadným souvětím?

TEXT

Souvětí podřadné...

Věta souřadné...

- 5) Jaký je rozdíl mezi jednoduchým a složitým souvětím?

TEXT

Jednoduché souvětí...

Složitě souvětí...

6) Co znamená věta řídící a závislá?

TEXT

Věta řídící...

Věta závislá...

7) Vysvětli rozdíl mezi hlavní a vedlejší větou.

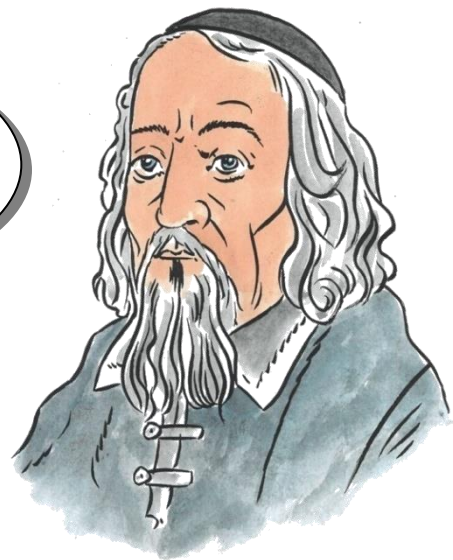
TEXT

Věta hlavní...

Věta vedlejší...

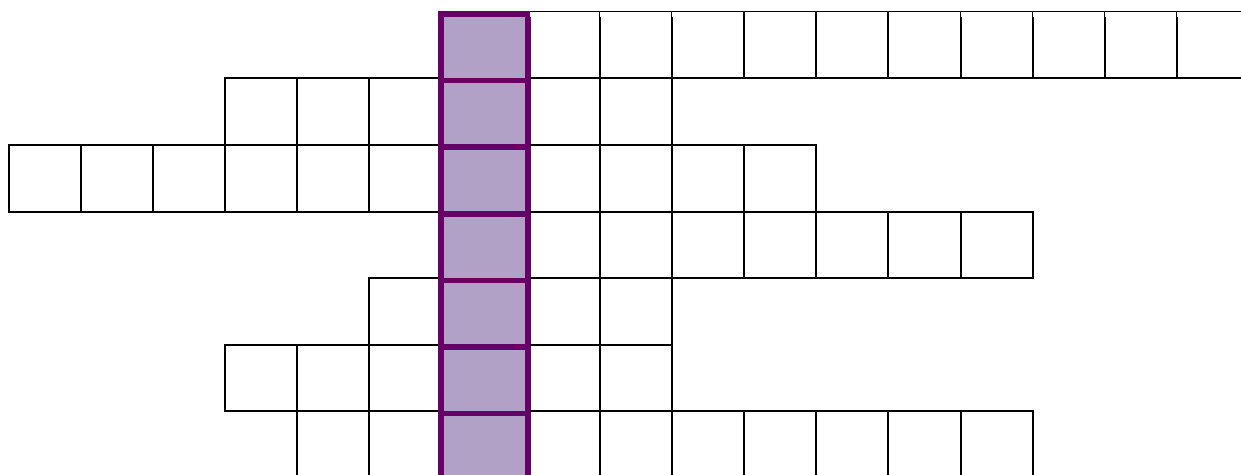

„Má-li se člověk stát
člověkem, musí se
vzdělávat.“

8) Odpověz na otázky a vylušti tajenku z křížovky.

- Spojovací výrazy a, i, ani, nebo, aj. náleží poměru _____
- Vedlejší věta, která přibližuje časové údaje řídící věty, se nazývá _____
- Znaménka: otazník, čárka, tečka, aj. mají souhrnný název _____
- Věta v souvětí, která je závislá na jiné řídící větě, se nazývá _____
- Jazyková jednotka, která obsahuje přísudek, se nazývá _____
- Vedlejší věta, která specifikuje místo, kde se odehrává děj řídící věty, se nazývá _____
- Vedlejší věta, která zastává pouze část jmenného přísudku se sponou, se nazývá _____

PRAKTICKÁ CVIČENÍ

9) Zakroužkuj veškeré věty, na které se lze zeptat otázkami jak nebo jaký.

Způsobová

Účelová

Přísudková

Měrová

Podmínková

Předmětná

Doplňková

Časová

Příčinná

Přívlastková

10) Ze cvičení 9 vyber libovolnou dvojici zakroužkovaných vět a na každou větu vymysli souvětí o dvou větách.

11) Podtrhni v následujících souvětích všechny hlavní věty vlnovkou a všechny věty vedlejší rovnou čarou. Urči, o jaký druh souvětí se jedná.

TEXT

1) Pan Prošek, který k nám chodí každé ráno pro vajíčka, měl dnes zpoždění, a proto jsme si dali kávu bez něj.

2) Náš soused, jenž nás denně navštěvuje, dnes přišel o něco déle, protože si zapomněl klíče.

1. Souvětí se nazývá...

2. Souvětí se nazývá...

Nápověda:

Může nám vložená vedlejší věta rozdělit větu hlavní na dvě části?

12) Přiřaď k jednotlivým souvětím (1. - 4.) druh vedlejší věty (A-F), která se v daném souvětí vyskytuje. Dvě možnosti zbydou a nebudou použity.

1. Až se naučím na zítřejší test, půjdu si ven hrát.
2. Přestože jsem nemocný, šel jsem si zaběhat.
3. Včera mi táta řekl, že na ryby s ním nepůjdu.
4. Potkal jsem souseda, kterého jsem dlouho neviděl.

- A) Vedlejší věta příslovečná podmínková
- B) Vedlejší věta příslovečná časová
- C) Vedlejší věta příslovečná přípustková
- D) Vedlejší věta přívlastková
- E) Vedlejší věta předmětná
- F) Vedlejší věta doplňková

13) Na základě obrázku vymysli dvě věty účelové a dvě věty příčinné.

1. Věta účelová

2. Věta účelová

1. Věta příčinná

2. Věta příčinná

14) Rozhodni, ve které z následujících možností není chyba v interpunkci.
Správnou možnost zakroužkuj.

- A) Byla jsem nemocná a přesto jsem šla ke kadeřnici.
- B) Večer jsme se koukali na televizi a táta u ní jedl popcorn.
- C) V zimě jsme chodili bruslit a proto máme krásné vzpomínky.
- D) Buď se mnou půjde mamka k zubaři nebo zůstanu doma.

Nápověda:

Vzpomínáme si, ve
kterém poměru
nepíšeme čárku před *a*
a *nebo*?

15) K větám hlavním přiřaď vhodné věty vedlejší a urči jejich druhy. Dvě možnosti zbydou a nebudou použity.

- 1. Byla jsem tak hladová, _____
- 2. Nebudu se s tebou bavit, _____
- 3. Přišla jsem domů, _____
- 4. Viděla jsem chlapce, _____

- 1. Věta vedlejší je...
- 2. Věta vedlejší je
- 3. Věta vedlejší je...
- 4. Věta vedlejší je...

jestliže to nebude nutné.

že jsem cestou k sousedovi upadl/a na chodníku.

který/á nikdy necvičil/a na tělocvičku.

když táta objednal pizzu.

protože jsem se na to necítila.

že pracoval celý život.

16) V prvním odstavci urči veškeré barevně označené druhy vedlejších vět. V druhém odstavci graficky znázorni podtržené souvětí a rozhodni, zda se jedná o souvětí souřadné nebo podřadné.

Historikové se dnes shodují, **1. že to byla paradoxně jeho právoplatná manželka Kateřina Aragonská**, kterou Jindřich VIII. ze všech svých žen nejvíce miloval. Obdivoval ji od dětství - a možná ji i trochu záviděl svému staršímu bratrovi, **2. který se s ní oženil jako první**. **3. Když bratr náhle zemřel**, Jindřich po něm převzal nejen trůn, ale na vlastní žádost také o pět let starší Kateřinu. Mohli spolu být šťastni a spokojeni až do smrti - jen kdyby se jim byl narodil mužský dědic.

Bohužel ze všech dětí, které se Kateřině podařilo donosit, přežila jen dcera Marie. Jakmile královna překročila čtyřicítku, bylo jasné, že teď už se narození zdravého chlapce tuplem nepodaří. Jindřich proto požádal papeže, aby jejich manželství anuloval. Někdejší idylka rázem zmizela v nenávratnu. Zhrzená Kateřina zatáhla za páčku u svých mocných příbuzných a její synovec Karel V. se svou armádou ochotně vyplenil celý Řím, aby papežovi naznačil, co má Jindřichovi odpovědět.

Úryvek z webové stránky <https://www.dotyk.cz/magazin/zeny-jindricha-viii-30000404.html>

Prostor pro grafické znázornění:

1. Věta vedlejší je...
2. Věta vedlejší je
3. Věta vedlejší je...

Souvětí je...

17) U každé z následujících vět urči, zda se jedná o souvětí či nikoli. Pokud ano, zapiš křížek u kolonky A. Pokud ne, zapiš křížek u kolonky N.

- A) K obědu jsme měli pstruha, krásně křupavého a lahodného.
- B) Babička, naše moudrá rádkyně, oslavila včera své narozeniny.
- C) Oběd se nám nepovedl, takže jsme ho vyhodili.
- D) Byla jsem přijata na školu, a přesto jsem na ni nenastoupila.
- E) Vyvedl mě tak z míry, že jsem nevěděla, co odpovědět.
- F) Bědovala, naříkala a stejně to nepomohlo.

A	N

18) Graficky znázorni následující souvětí a urči druhy vedlejších vět.

TEXT

- 1) Říkala, že se jí pobyt na venkově líbil a určitě se plánuje vrátit na stejná místa, která si oblíbila, protože podobné krásy venkova nikdy neviděla.
- 2) Nechala se unést představou, že on je pro ni ten pravý a ta představa ji tak pohltila, že nedokázala myslet na nic jiného.

Prostor pro grafické znázornění:

1.

2.

1)

2)

1. Věta vedlejší je...
 2. Věta vedlejší je...
 3. Věta vedlejší je...

1. Věta vedlejší je...
 2. Věta vedlejší je...

Nápověda:

1. souvětí obsahuje 3 věty vedlejší.

2. souvětí obsahuje věty vedlejší

19) Do výchozího textu doplň chybějící interpunkci.

Řekla bych slovy největších klasiků
že je náš jazyk nejhezčí z jazyků.
Se slovy se dá báječně hrát
proto má správný Čech češtinu rád.

Složitá bývá pro všechny žáky
dospělým občas dá zabrat taky.
Kde napsat ypsilon a velká písmena?
Problémy dělají zejména zájmena.

Kamenem úrazů bývají pády
ty děti vážně nemají rády.
Záludná možná někdy se zdá
však svoje kouzlo naše řeč má.

Tisíci slovy říci se dá
co člověk právě na srdci má.
Tohle lze pouze v té řeči jediné
a proto poctu skládám teď' češtině.

Báseň z webové stránky www.facebook.com, autor: *Jana Topinková*

20) Spoj název jevu s odpovídajícím příkladem. Dvě možnosti zbydou a nebudou použity.

Poměr slučovací

Vedlejší věta měrová

Poměr odporovací

Vedlejší věta účelová

Vedlejší věta přívlastková

Valdštejnova vítězství upevnila postavení císaře Ferdinanda II. Habsburského natolik, **že se rozhodl definitivně vyřešit českou otázku v habsburský prospěch.**

Komenský strávil v Lešně během tří dlouhodobých pobytů celkem 19 let života **a toto město se stalo jeho druhým domovem.**

Komenský si získal úctu svými vševědnými pracemi, přijal nabídku Hartliba a anglických komeniánů, **aby načas pracoval v Anglii.**

21) Vyber si libovolné dva jevy a vymysli souvětí o dvou větách tak, aby v něm jevy byly použity.

TEXT

1)

2)

22) Doplň do vynechaných míst vhodné spojovací výrazy.

František Palacký (*14.7.1798, † 26.5.1876) byl český spisovatel, historik a politik. Je považován za člověka, [] nám přinesl moderní české dějepisectví. Nejprve studoval u svého otce, poté (1807–1809) studoval v Kunvaldu [] v letech 1809–1812 studoval latinskou školu v Trenčíně. Roku 1823 odešel do Prahy, [] ho zaměstnal Josef Dobrovský a později František Šternberk, [] ho pověřil dokončením Pubičkových Chronologische Geschichte Böhmens (Palacký nenavázal, [] úplně přepracoval dílo a roku 1836 mohly vyjít Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě.

Je zajímavé, [] kolem těchto zajímavostí bylo mezi českými vlastenci zpočátku značné množství sporů (především s F. L. Čelakovským), [] se nelíbila forma a pravopis těchto časopisů.

Roku 1850 se stal předsedou Sboru pro zřízení Národního divadla. V tomto roce začal být policejně sledován, [] se od něj odklonila spousta přátel a Palacký se stáhl do soukromí.

Politicky se začal angažovat teprve roku 1860, [] podepsal Riegrovo memorandum císaři – stížnost na bezprávi páchaném na českém národě (zejména v oblasti jazykové) s žádostí o povolení založit české politické noviny. Výsledkem bylo založení (1861) Času a Národních listů.

Proto také jako jeden z prvních českých historiků detailně studoval nejen politické dějiny [] [] dějiny státoprávní, umění, vědy či dějiny každodennosti. Palacký pod vlivem Hegela považoval za hlavní linii českých dějin neustálý zápas Slovanů a Němců.

Úryvek z webové stránky <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/frantisek-palacky-155>

23) A) Následující vedlejší větu účelovou uprav tak, aby se z ní stala vedlejší věta příčinná.

TEXT

Jela jsem do mého rodného města, abych po dlouhé době viděla babičku.

Věta příčinná bude znít následovně:

B) Následující vedlejší větu příčinnou uprav tak, aby se z ní stala věta vedlejší účelová.

TEXT

Jeli jsme se podívat na závod, protože jsme se doma nudili.

Věta účelová bude znít následovně:

24) Graficky znázorni následující souvětí. Urči druhy vedlejších vět a poměry mezi větami hlavními.

TEXT

1. Za čas se naučil šetřit tak chytře, že si mohl koupit dům a splnil si i zbytek snů, které ho vždy v jeho cestě motivovaly.

2. Na hřišti spatřil děti, jak si hrají s míčem a napadlo ho, že se k nim přidá.

Nápověda:

**Jedná se o souvětí
souřadná.**

Prostor pro grafické znázornění:

1.

2.

1)

Druhy vedlejších vět:

Poměry mezi větami hlavními:

2)

Druhy vedlejších vět:

Poměry mezi větami hlavními:

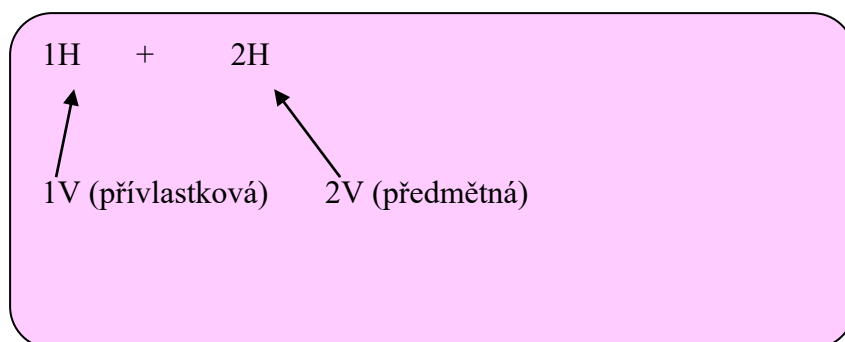
25) Podtrhni v následujícím textu všechny věty závislé.

Dlouhé války o dědictví a jejich následky přesvědčily Marii Terezii o tom, že je potřeba monarchii zreformovat. A tak začala radikální proměna feudální říše v centralizovaný stát. Vídeň se stala sídlem nových ústředních úřadů a státní úředníci postupně přebírali řadu funkcí, které dosud patřily stavovským obcím jednotlivých zemí. Šlo o vybírání daní, odvody do armády a o výkon některých soudních pravomocí. Asi nejznámější je školská reforma, která zavedla v zemích Marie Terezie povinnou školní docházku a vytvořila dokonalý školský systém. Vyrůstaly manufaktury, stavěly se kasárna, nemocnice a starobince. Trestní právo bylo sjednoceno v tereziánském zákoníku. Bylo zakázáno mučení při vyslýchání vězňů. Byla zavedena evidence obyvatel, budov a pozemků, čímž bylo umožněno efektivnější vybírání daní.

Úryvek z webové stránky <https://www.dejepis.com/marie-terezie/>

26) Vymysli libovolné souvětí tak, aby odpovídalo vzoru grafického znázornění.

TEXT

27) Rozhodni, zda se v následujících souvětích vyskytuje vedlejší věta. Pokud ano, zapiš křížek u kolonky A. Pokud ne, zapiš křížek u kolonky N.

- A) Přišel jsem na místo, kde jsem to měl rád.
- B) Nechtělo se mi na diskotéku, a přesto mě přemluvili.
- C) Toto bylo něco, co mě dělalo šťastnou.
- D) Čekala jsem na kamaráda, avšak nepřišel.

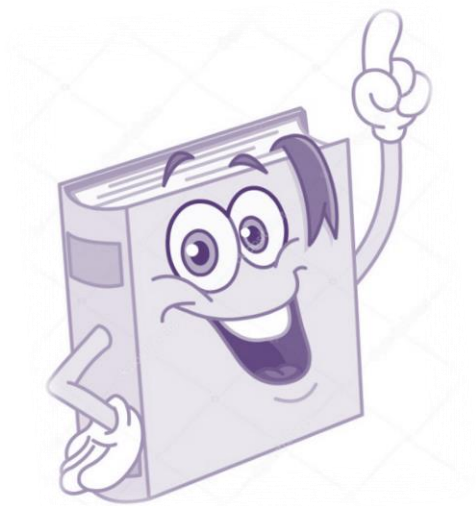
A N

28) Urči u známých českých přísloví druhy vedlejších vět nebo významové poměry mezi souřadně spojenými větami a urči, o jaký druh souvětí se jedná.

- A) Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.
- B) Člověk by neměl zestárnout, dokud nezmoudří.
- C) Důvěřuj, ale prověřuj.
- D) Co nejde po dobrém, to půjde po zlém.
- E) I kdybys osla vedl do Paříže, komoň z něho nebude.
- F) Jak zaseješ, tak sklidiš.

TEXT

- A) Souvětí se nazývá _____ a druh VV/poměr mezi VH je _____
- B) Souvětí se nazývá _____ a druh VV/ poměr mezi VH je _____
- C) Souvětí se nazývá _____ a druh VV/ poměr mezi VH je _____
- D) Souvětí se nazývá _____ a druh VV/ poměr mezi VH je _____
- E) Souvětí se nazývá _____ a druh VV/ poměr mezi VH je _____
- F) Souvětí se nazývá _____ a druh VV/ poměr mezi VH je _____

29) Oprav chybu v grafickém znázornění tak, aby bylo v souladu s následujícím souvětím:

TEXT

Jakmile jsem klopýtla na ledu, začala jsem hlasitě křičet a uslyšela mě snad celá ves.

1H + 2H
↖ 1V (časová)

Nápověda:

Všimněme si
připojení vedlejší
věty.

Prostor pro grafické znázornění:

30) Oprav souvětí tak, aby bylo v souladu s grafickým znázorněním.

TEXT

Byla jsem dobrá v kreslení a nakreslila jsem bratrovi portrét, abych mu předvedla svůj talent.

1H + 2H
└──┬──
1V (příčinná)

Souvětí bude vypadat následovně:

31) V textu podtrhni všechny věty řídící. Souvětí graficky znázorni a urči druhy vedlejších vět a poměry mezi souřadně spojenými větami.

TEXT

Maminka šla k domu a otevřela dveře, abychom ji dobře slyšeli, až bude volat k obědu.

Prostor pro grafické znázornění:

Nápověda:

Jedná se o souvětí souřadné.

Druhy vedlejších vět:

Poměry mezi větami hlavními:

32) Přiřaď k jednotlivým souvětím (1. - 4.) správný významový poměr (A-F). Dvě možnosti zbydou a nebudou použity.

1. Maminka šla nakoupit a já jsem počkala doma.
2. Buď půjdeš se mnou, nebo si pro tebe přijdu.
3. Byla jsem smutná, a přesto jsem se usmívala.
4. Setmělo se, a dokonce začalo pršet.

- A) Stupňovací
- B) Odporovací
- C) Vylučovací
- D) Důsledkový
- E) Příčinný
- F) Slučovací

33) Rozhodni, zda jsou v následujícím cvičení vedlejší věty určeny správně. Pokud ne, napiš SPRÁVNĚ, o který druh věty vedlejší se jedná.

1) Choval jsem se špatně, protože jsem měl nesprávnou výchovu.

Vedlejší věta účelová

SPRÁVNĚ X ŠPATNĚ (vedlejší věta je _____)

2) Slyšel jsem děti, jak si hrají na hřišti.

Vedlejší věta předmětná

SPRÁVNĚ X ŠPATNĚ (vedlejší věta je _____)

3) Viděl jsem chlapce, který měl zvláštní kšiltovku.

Vedlejší věta přísudková

SPRÁVNĚ X ŠPATNĚ (vedlejší věta je _____)

4) Křičel tak moc, až ho slyšelo celé město.

Vedlejší věta způsobová

SPRÁVNĚ X ŠPATNĚ (vedlejší věta je _____)

5) Viděl křečku, jak běhá v kouli.

Vedlejší věta doplňková

SPRÁVNĚ X ŠPATNĚ (vedlejší věta je _____)

34) Z následujících možností vyber vhodný spojovací výraz a urči, o jaký významový poměr se jedná. Některé možnosti nebudou využity.

1. Karel IV., jenž jí vytáhl na pomoc, doufal v pomoc Ludvíka Savojského, do jehož péče Jan Lucemburský svého šestnáctiletého syna svěřil, ten v tuto rozhodnou chvíli prokázal zejména onu příslovečnou nespolehlivost, nechal Karla na holičkách a utekl.

2. Božena Němcová přijela v roce 1861 přijela do Litomyšle redigovat své spisy, onemocněla a svou práci nedokončila.

3. Jindřich IV. Nantský neměl s Markétou z Valois žádné děti, se s ní rozvedl a oženil se s Marií Medicejskou z rodu Medici.

4. Svatá Václav byl nejen český kníže a světec, hlavní patron českého národa a symbol státnosti.

5. Napoleon Bonaparte byl významným francouzským císařem, svedl okolo šedesáti bitev, tedy více než Alexandr Makedonský, Hannibal, Caesar a Alexandr Suvorov dohromady.

1. Významový poměr _____
2. Významový poměr _____
3. Významový poměr _____
4. Významový poměr _____
5. Významový poměr _____

Vždyť

Ale nebo

A proto

Ale i

Avšak

dokonce i

35) Dopln u následujících vět vedlejších otázky, pomocí nichž se na tyto věty ptáme. Následně na tyto věty vymysli souvětí o dvou větách.

1) místní →

2) časová →

3) způsobová →

4) měrová →

5) příčinná →

6) účelová →

7) podmínková →

8) přípustková →

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

8)

36) V následujícím textu oprav chybnou interpunkci. (Při nesprávném záznamu čárku škrtni libovolnou barvou a dosad' ji na správné místo).

TEXT

Co jsou to interpunkční znaménka?

Jedná se v podstatě, o znaménka která slouží ke **členění textu oddělujeme**, jimi jednu část textu od druhé. Tím, že text rozdělují přispívají, i k tomu aby byl přehlednější, a čtenáři se v něm lépe orientovalo.

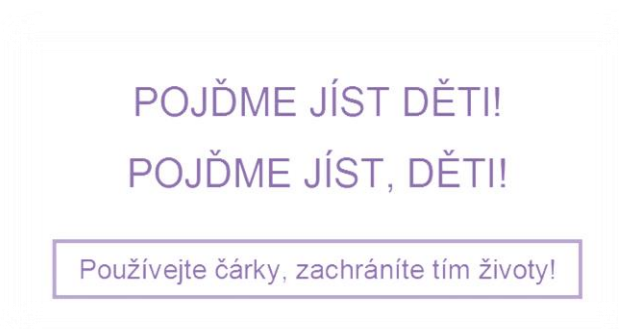
Díky interpunkčním znaménkům snadno najdeme v textu konec věty, nebo třeba přímou řeč. Označujeme jimi konec věty či souvětí, hranice mezi větnými členy či větami v souvětí apod. Některá z nich nám také napovídají, o jaký druh sdělení se konkrétně, jedná. Otazník nám říká že daná věta, je otázkou vykřičník vyjadřuje, zvolání uvozovky zase přímou řeč nebo citaci.

Interpunkční znaménko může, i změnit vyznění celé věty, podívejme se na stejnou větu která, je pokaždé zakončena jiným interpunkčním znaménkem.

Proč bychom je, měli používat?

Dobře použité interpunkční znaménko, nám může pomoci pochopit správný význam věty, je dobrým orientačním bodem při čtení textu, a jeho porozumění. Pokud tedy chceme aby se, v našem textu dobře orientovali i ostatní, už jen z tohoto důvodu bychom měli interpunkční znaménka používat.

Úryvek z <https://www.mojecestina.cz/article/2011041601-interpunkcni-znamenka>

37) Doplně dle fantazie úryvku ze strašidelného příběhu. Využij přitom své znalosti z oblasti hlavních a vedlejších vět. (Nezapomeň správně doplnit interpunkci).

Strašná noc

Stalo se to před 3 lety. Byla horká letní noc, spala jsem odkrytá v pokojíku mé dcery, _____ a najednou slyším zapraskání parketů. Myslela jsem, _____ a chce se jí čůrat. Když se takhle v noci vzbudí, bývá zmatená _____, tak na ni volám: "Adélko, chceš čůrat?" _____, tak volám znovu a podívám se směrem k její posteli a i v té tmě vidím, _____, ale parkety praskají dál. A teď přijde to podivné. Jen podotýkám, _____, a že jsem opravdu nespala, což jsem si do rána připomínala, abych na to, _____ a nebrala to jako _____ sen. Takže, protože parkety ještě zapraskaly, chtěla jsem si rožnout lampičku nad sebou _____, natáhla jsem ruku a konec... nemohla jsem se vůbec pohnout. Ani prstem u nohy. Strašně mě to děsilo, nevěděla jsem, co se děje, _____. Nějakou dobu to trvalo, snažila jsem se pohnout, zvednout hlavu, strašně to bolelo a nic. Jako by mě někdo držel. Jako by nechtěl, _____. Pak to povolilo. Byla mi hrozná zima, přesto _____, ale i když mi byla zima, neměla jsem studené tělo. Byla jsem z toho až do rána vyděšená _____. Nejsem ani hysterka, ani věřící, spíš realista a tak jsem se snažila najít příčinu. Dokonce jsem si myslela, _____. Nikomu jsem to nevyprávěla, stejně by nevěřil. Ale asi před rokem, _____ a povídaly jsme si, mi vykládala, _____, a že jí to nebudu věřit... Na chlup to stejné! Jen s tím rozdílem, _____. Bohužel jsme si ani jedna nevzpomněla na přesnější datum, _____.

Úryvek z <https://vetrelci.estranky.cz/clanky/strasidelne-pribehy.html>

Těmto větám závislým
chybí řídící věta.
Pomůžeš mi ji najít?

38) K následujícím větám závislým vymysli vhodnou řídící větu tak, aby souvětí dávalo smysl. Dále napiš vedle rámečku, o jaké druhy vedlejších vět se jedná.

1) _____, jestliže se nepůjdeš učit.

2) _____, protože jsem moudřejší.

3) _____, abych byla soustředěná.

4) _____, že nedostanu špatnou známku.

5) _____, když jsme se učili tvořit souvětí.

6) _____, že jsem látku nezvládala.

7) _____, přestože jsem se učila.

8) _____, kam jsme chodívali po škole.

Závěr

Tato práce se zaměřovala na problematiku souvětných struktur na 2. stupni ZŠ. Pozornost byla soustředěna právě na takové syntaktické záležitosti, s nimiž se žáci na konci povinné školní docházky potýkají nejčastěji.

Tyto problematické jevy byly vysledovány pomocí dotazníku, který jsem vytvořila a nechala žáky vyplnit. Na základě výsledků vzešlých z tohoto dotazníku jsem sestavila výukový a pracovní list s cílem žákům vysvětlit a dostatečně s nimi procvičit právě ty syntaktické jevy, jež jim dělaly největší potíže.

Výsledky vzešlé z tohoto mého mini-průzkumu není samozřejmě možné brát jako relevantní pro celou populaci žáků 8. a 9. ročníků. Cílem mé práce bylo na malém vzorku žáků, s nimiž jsem v přímé výukové interakci během jejich doučování v doučovacím centru v Českých Budějovicích, vysledovat, co právě jim činí největší obtíže v syntaktickém učivu českého jazyka, a na základě toho jim pak zkusit vytvořit vlastní výukový a pracovní list. Mou snahou bylo využít co nejjednodušší formulace při vysvětlování daných jevů, při současném fokusu na přesnost a srozumitelnost.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části této práce byla vymezena syntax jako lingvistická disciplína a bylo nastíněno vymezení hlavních předmětů jejího zájmu, tj. věty a souvětí. Zbylá část práce se již zaměřovala na problematiku souvětí, a to souřadného, podřadného a složitého. Uvedeny byly také všechny typy významových poměrů a klasifikace vedlejších vět. Závěr teoretické části byl věnován grafickému znázornění složitého souvětí. Se všemi zmíněnými pojmy bylo dále pracováno v praktické části.

Cílem praktické části bylo vytvořit vlastní výukový a pracovní list zaměřující se na veškeré vysledované problémové jevy souvětných struktur. Oba listy (jak výukový, tak pracovní) byly graficky zkonstruovány tak, aby se přiblížily obsahu běžných učebnic českého jazyka pro ZŠ. Ve výukovém listu jsem podala výklad problematických jevů a praktický list pak cílil na metodicky pestré procvičení dané látky, vysvětlené ve výukovém listu.

Oba listy byly použity ve výukové praxi, aby se ukázalo, zda již žáci budou vybraným problematickým jevům rozumět a tím budou schopni své znalosti aplikovat ve výuce na 2. stupni a u přijímacích zkoušek na střední školu.

Výukový list se ukázal jako vhodná pomůcka při získání dovedností v oblasti souvětných struktur, tudíž naplnil můj záměr. Pracovní list se také velmi osvědčil v praxi, neboť při společném vyplňování s žáky i při jejich samostatné práci naplnil mé očekávání v minimální chybovosti.

4 Seznam zdrojů

Tištěné zdroje

BRADÁČOVÁ, Lenka, Jana HRDLIČKOVÁ, Lucie JINDROVÁ, Lidmila MRÁZKOVÁ, Helena CHÝLOVÁ a Martin PROŠEK. *Český jazyk 9: máme rádi češtinu : vzdělávací obor Český jazyk a literatura*. Druhé vydání. Praha: Alter, 2015-. Duhová řada. ISBN 978-80-7245-314-

CVRČEK, Václav a kolektiv autorů. *Mluvnice současné češtiny*. 1. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1743-5.

ČECHOVÁ, Marie, Miloš DOKULIL, Zdeněk HLAVSA, Josef HRBÁČEK a Zdeňka HRUŠKOVÁ. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozšířené a upravené vydání. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7235-413-9.

GREPL, Miroslav a Petr KRÁLÍK. *Skladba češtiny*. Praha: ISV, 1999. ISBN 80-85866-47-1.

HAUSER, Přemysl. *Základy skladby češtiny*. Masarykova univerzita v Brně: OL Print Šlapanice, 2003. ISBN 80-210-3113-1.

HAVRÁNEK, Bohuslav, Alois JEDLIČKA, Lucie JINDROVÁ, Lidmila MRÁZKOVÁ, Helena CHÝLOVÁ a Martin PROŠEK. *Stručná mluvnice česká: [učebnice pro základní školy : upravené vydání podle nových Pravidel českého pravopisu z r. 1993]*. Vyd. 26., ve Fortuně 2. Praha: Fortuna, 1998. Duhová řada. ISBN 80-716-8555-0.

HRDLIČKOVÁ, Hana. *Český jazyk 8: máme rádi češtinu: vzdělávací obor Český jazyk a literatura*. Všeň: Alter, 2015. ISBN 978-80-7245-303-0.

HUBÁČEK, Jaroslav a kolektiv. *Český jazyk pro studující učitelství v 1.-4. ročníku základné školy*. 1. Státní pedagogické nakladatelství Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1990. ISBN 80-04-23958-7.

KRÁLÍK, Petr, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ. *Příruční mluvnice češtiny*. Druhé, upravené. Brno: Lidové noviny, 1995. ISBN 978-80-7106-980-5.

KRAUSOVÁ, Zdeňka, Martina PAŠKOVÁ, Jana VAŇKOVÁ, Pavel RŮŽIČKA, Helena CHÝLOVÁ a Martin PROŠEK. *Český jazyk 9: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2015. ISBN 978-80-7489-045-1

KVAČKOVÁ, Jaromíra, Lenka BIČANOVÁ, Lucie JINDROVÁ, Lidmila MRÁZKOVÁ, Helena CHÝLOVÁ a Martin PROŠEK. *Český jazyk 8: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Druhé vydání. Brno: Nová škola, 2022. Duhová řada. ISBN 978-80-7289-748-3.

MELICHAR, Jiří a Vlastimír STYBLÍK. *Český jazyk*. 14, přepracované. Praha: Fortuna, 2004. ISBN 80-7168-892-4.

PANEVOVÁ, Jarmila. *Mluvnice současné češtiny*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2497-6.

PRAVDOVÁ, Markéta a Ivana SVOBODOVÁ. *Akademická příručka českého jazyka se schválenou doložkou Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy*. 2 rozšířené vydání. Praha: Akademie věd České republiky, 2019. ISBN 98-80-200-2947-8.

VAŇKOVÁ, J. a J. VEJVODOVÁ. *Soubor úkolů s syntaktické analýze textu 1*. 1. Západočeská Univerzita v Plzni: Tiskové středisko ZČU v Plzni, 2000. ISBN 80-7082-679-7.

Elektronické zdroje

BAUER, Jaroslav. Složitě souvětí a jeho klasifikace. [Http://sas.ujc.cas.cz/](http://sas.ujc.cas.cz/) [online]. Ústav pro jazyk český AV ČR, 2011 [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1466>

Božena Němcová. [dobre-knihy.cz](https://www.dobre-knihy.cz) [online]. [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.dobre-knihy.cz/autori/bozena-nemcova-1546.htm>

[Cestina.cz](https://www.icestina.cz) [online]. 2022 [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <https://www.icestina.cz/pracovni-listy-z-ceskeho-jazyka-9--trida/>

František Palacký. [databazeknih.cz](https://www.databazeknih.cz) [online]. Databazeknih.cz. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/frantisek-palacky-155>

HLADÍKOVÁ, Lucie. Marie Terezie. [Dejepis.com](https://www.dejepis.com) [online]. 1997 - 2023, Václav Němec, 2010 [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/marie-terezie/>

Internetová jazyková příručka [online] (2008–2022). Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i. Cit. 9. 11. 2022. <https://prirucka.ujc.cas.cz/>

Jan Amos Komenský. [mjakub.cz](https://www.mjakub.cz) [online]. [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.mjakub.cz/zivot?idm=37>

Jan Amos Komenský. [Pionyr.cz](https://mozaika.pionyr.cz) [online]. 2023. Dostupné z: <https://mozaika.pionyr.cz/jan-amos-komensky-1592-1670/>

KARLÍK, Petr. *Nový encyklopedický slovník češtiny: CzechEncy* [online]. 2017 [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ZEUGMA>

KOKTOVÁ, Eva. Ke klasifikaci českého souvětí. [Sas.ujc.cas.cz](http://sas.ujc.cas.cz) [online]. Praha 1: Czech Academy of Sciences, 2011 [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=3707>

POSTLOVÁ, Natálie. *Problematika interpunkce ve výukové praxi na 2. stupni ZŠ* [online]. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, České Budějovice [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/fjhtc6/44846214>. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Pedagogická fakulta Katedra slovanských jazyků a literatur. Vedoucí práce Mgr. Michaela Křivancová, Ph.D.

[Pravopisne.cz](https://www.pravopisne.cz/) [online]. 2011 [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <https://www.pravopisne.cz/>

První bitva Karla IV. *denik.cz* [online]. VLTAVA LABE MEDIA a.s, 2022, 25. 11. 2022 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/karel-iv-san-felice-lucca-toskansko-jan-lucembursky-bitva-svata-katerina-kult.html

Skolaposkole.cz [online]. 2014-2022 [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <https://skolaposkole.cz/cesky-jazyk/vetny-rozbor/rozbor-sloziteho-souveti>

Stock ilustrace. *Istockphoto.com* [online]. iStock, 2017, 15. 5. 2017. Dostupné z: <https://www.istockphoto.com/cs/vektor/roztomil%C3%A1-kreslen%C3%A1-rodina-v-barevn%C3%A9m-stylov%C3%A9m-oble%C4%8Den%C3%AD-gm683751162-125551933>

Strašidelné příběhy. *Vetrelci.estranky.cz* [online]. 2022 [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://vetrelci.estranky.cz/clanky/strasidelne-pribehy.html>

Umimecesky.cz [online]. [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <https://www.umimecesky.cz/cesky-jazyk-detail-9-trida>

Václav IV. *Www.muzeumkarlovamostu.cz* [online]. Praha [cit. 2023-02-02]. Dostupné z: <https://www.muzeumkarlovamostu.cz/cz/historie/ceske-kralovstvi/vaclav-iv>

ZIKEŠOVÁ, Milena. Soubor her do hodin českého jazyka. *Clanky.rvp.cz* [online]. Creative Commons BY-NC-ND, 2011 [cit. 2023-01-23]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/11961/soubor-her-do-hodin-ceskeho-jazyka-cteni-literarni-vychova-psani-1.-trida.html>

5 Seznam příloh

Příloha 1	Dotazník 1
Příloha 2	Dotazník 2
Příloha 3	Dotazník 3
Příloha 4	Dotazník 4
Příloha 5	Dotazník 5
Příloha 6	Dotazník 6
Příloha 7	Dotazník 7
Příloha 8	Dotazník 8
Příloha 9	Dotazník 9
Příloha 10	Dotazník 10

Příloha 1

DOTAZNÍK - PROBLEMATIKA SOUVĚTNÝCH STRUKTUR

1. Jak rozumíš pojmu souvětí (podřadné, souřadné, jednoduché, složité)?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

2. Jak zvládáš určování druhů vedlejších vět?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nezvládám

3. Které druhy vedlejších vět ti dělají problémy?

„Podmínková a časová“

4. Které druhy vedlejších vět se ti pletou?

„Podmínková a časová“

5. Jak rozumíš pojmu věta řídící a závislá?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

6. Jak rozumíš významovým poměrům mezi hlavními větami?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

7. Jak zvládáš interpunkci u souřadících spojek?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nezvládám

8. U kterých souřadících spojek máš problém se zapsáním interpunkce?

„a a nebo“

9. Rozeznáš v souvětí větu hlavní od věty vedlejší?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozeznám

10. Dokážeš správně zakreslit jednoduché souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nedokážu

11. Dokážeš správně zakreslit složité souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nedokážu

12. Co ti při zakreslování jednotlivých vět dělá největší problém?

„více vedlejších vět pod sebou“

13. Co ti dosud na základní škole při učení se o souvětí nebylo zcela jasné?

„druhy vět vedlejších a graf“

Příloha 2

DOTAZNÍK - PROBLEMATIKA SOUVĚTNÝCH STRUKTUR

1. Jak rozumíš pojmu souvětí (podřadné, souřadné, jednoduché, složité)?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

2. Jak zvládáš určování druhů vedlejších vět?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nevládám

3. Které druhy vedlejších vět ti dělají problémy?

„ty složitější – měrová, přípustková, účelová, příčinná...“

4. Které druhy vedlejších vět se ti pletou?

„účelová a příčinná“

5. Jak rozumíš pojmem věta řídící a závislá?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

6. Jak rozumíš významovým poměrům mezi hlavními větami?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

7. Jak zvládáš interpunkci u souřadících spojek?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nevládám

8. U kterých souřadících spojek máš problém se zapsáním interpunkce?

„před spojkou a“

9. Rozeznáš v souvětí větu hlavní od věty vedlejší?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozeznám

10. Dokážeš správně zakreslit jednoduché souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nedokážu

11. Dokážeš správně zakreslit složité souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nedokážu

12. Co ti při zakreslování jednotlivých vět dělá největší problém?

„poměry hlavních vět“

13. Co ti dosud na základní škole při učení se o souvětí nebylo zcela jasné?

„složité souvětí v grafu“

Příloha 3

DOTAZNÍK - PROBLEMATIKA SOUVĚTNÝCH STRUKTUR

1. Jak rozumíš pojmu souvětí (podřadné, souřadné, jednoduché, složité)?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nerozumím

2. Jak zvládáš určování druhů vedlejších vět?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nezvládám

3. Které druhy vedlejších vět ti dělají problémy?

„přísudková, doplňková, měrová a způsobová“

4. Které druhy vedlejších vět se ti pletou?

„přísudková, doplňková, měrová a způsobová“

5. Jak rozumíš pojmům věta řídicí a závislá?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nerozumím

6. Jak rozumíš významovým poměrům mezi hlavními větami?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nerozumím

7. Jak zvládáš interpunkci u souřadících spojek?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- **Nezvládám**

8. U kterých souřadících spojek máš problém se zapsáním interpunkce?

„čárkám celkově moc nerozumím“

9. Rozeznáš v souvětí větu hlavní od věty vedlejší?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nerozeznám

10. Dokážeš správně zakreslit jednoduché souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nedokážu

11. Dokážeš správně zakreslit složité souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- **Nedokážu**

12. Co ti při zakreslování jednotlivých vět dělá největší problém?

„umístění vedlejších vět“

13. Co ti dosud na základní škole při učení se o souvětí nebylo zcela jasné?

„čárky a druhy vět vedlejších, které se mi pletou“

Příloha 4

DOTAZNÍK - PROBLEMATIKA SOUVĚTNÝCH STRUKTUR

1. Jak rozumíš pojmu souvětí (podřadné, souřadné, jednoduché, složité)?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

2. Jak zvládáš určování druhů vedlejších vět?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nevládám

3. Které druhy vedlejších vět ti dělají problémy?

„žádné, ale často nepoznám větu přísudkovou a větu doplňkovou“

4. Které druhy vedlejších vět se ti pletou?

„občas jsem zmatená při poznávání měrové a způsobové věty“

5. Jak rozumíš pojmem věta řídící a závislá?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

6. Jak rozumíš významovým poměrům mezi hlavními větami?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

7. Jak zvládáš interpunkci u souřadících spojek?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nevládám

8. U kterých souřadících spojek máš problém se zapsáním interpunkce?

„nemám s tím příliš problém“

9. Rozeznáš v souvětí větu hlavní od věty vedlejší?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozeznám

10. Dokážeš správně zakreslit jednoduché souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nedokážu

11. Dokážeš správně zakreslit složité souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nedokážu

12. Co ti při zakreslování jednotlivých vět dělá největší problém?

„nevím, jak tam zasadit přístavek, vsuvku, samostatný větný člen a přívlastek volný“

13. Co ti dosud na základní škole při učení se o souvětí nebylo zcela jasné?

„viz otázka 12“

Příloha 5

DOTAZNÍK - PROBLEMATIKA SOUVĚTNÝCH STRUKTUR

1. Jak rozumíš pojmu souvětí (podřadné, souřadné, jednoduché, složité)?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nerozumím

2. Jak zvládáš určování druhů vedlejších vět?

- Naprosto
- **Vcelku ano**
- Mám s tím problém
- Nezvládám

3. Které druhy vedlejších vět ti dělají problémy?

„podmínková, přípustková, měrová“

4. Které druhy vedlejších vět se ti pletou?

„občas podmínková a časová“

5. Jak rozumíš pojmu věta řídící a závislá?

- Naprosto
- **Vcelku ano**
- Mám s tím problém
- Nerozumím

6. Jak rozumíš významovým poměrům mezi hlavními větami?

- Naprosto
- **Vcelku ano**
- Mám s tím problém
- Nerozumím

7. Jak zvládáš interpunkci u souřadících spojek?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nezvládám

8. U kterých souřadících spojek máš problém se zapsáním interpunkce?

„u spojek, které se opakují ve více poměrech“

9. Rozeznáš v souvětí větu hlavní od věty vedlejší?

- Naprosto
- **Vcelku ano**
- Mám s tím problém
- Nerozeznám

10. Dokážeš správně zakreslit jednoduché souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nedokážu

11. Dokážeš správně zakreslit složité souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nedokážu

12. Co ti při zakreslování jednotlivých vět dělá největší problém?

„věty rozdělené na více částí“

13. Co ti dosud na základní škole při učení se o souvětí nebylo zcela jasné?

„jak rozeznat přívlastky, přístavky a vsuvky od vedlejších vět“

DOTAZNÍK - PROBLEMATIKA SOUVĚTNÝCH STRUKTUR

1. Jak rozumíš pojmu souvětí (podřadné, souřadné, jednoduché, složité)?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nerozumím

2. Jak zvládáš určování druhů vedlejších vět?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nezvládám

3. Které druhy vedlejších vět ti dělají problémy?

4. Které druhy vedlejších vět se ti pletou?

5. Jak rozumíš pojmům věta řídící a závislá?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nerozumím

6. Jak rozumíš významovým poměrům mezi hlavními větami?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nerozumím

7. Jak zvládáš interpunkci u souřadících spojek?

- Naprosto
- **Vcelku ano**
- Mám s tím problém
- Nezvládám

8. U kterých souřadících spojek máš problém se zapsáním interpunkce?

9. Rozeznáš v souvětí větu hlavní od věty vedlejší?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nerozeznám

10. Dokážeš správně zakreslit jednoduché souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nedokážu

11. Dokážeš správně zakreslit složité souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- **Nedokážu**

12. Co ti při zakreslování jednotlivých vět dělá největší problém?

„poznat, která věta je hlavní a která vedlejší, když jsou dvě věty vedlejší po sobě, jsem zmatený“

13. Co ti dosud na základní škole při učení se o souvětí nebylo zcela jasné?

„poznávání hlavních a vedlejších vět a určování podřadného a souřadného souvětí“

DOTAZNÍK - PROBLEMATIKA SOUVĚTNÝCH STRUKTUR

1. Jak rozumíš pojmu souvětí (podřadné, souřadné, jednoduché, složité)?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

2. Jak zvládáš určování druhů vedlejších vět?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nezvládám

3. Které druhy vedlejších vět ti dělají problémy?

„podmínková, doplňková, přísudková, účelová, příčinná“

4. Které druhy vedlejších vět se ti pletou?

„doplňková s přísudkovou a účelová s příčinnou“

5. Jak rozumíš pojmům věta řídící a závislá?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

6. Jak rozumíš významovým poměrům mezi hlavními větami?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

7. Jak zvládáš interpunkci u souřadících spojek?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nezvládám

8. U kterých souřadících spojek máš problém se zapsáním interpunkce?

„u spojky a a nebo“

9. Rozeznáš v souvětí větu hlavní od věty vedlejší?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozeznám

10. Dokážeš správně zakreslit jednoduché souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nedokážu

11. Dokážeš správně zakreslit složité souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nedokážu

12. Co ti při zakreslování jednotlivých vět dělá největší problém?

„složité souvětí celkově“

13. Co ti dosud na základní škole při učení se o souvětí nebylo zcela jasné?

„přístavky a vsuvky, jestli je chápat jako věty nebo ne“

Příloha 8

DOTAZNÍK - PROBLEMATIKA SOUVĚTNÝCH STRUKTUR

1. Jak rozumíš pojmu souvětí (podřadné, souřadné, jednoduché, složité)?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

2. Jak zvládáš určování druhů vedlejších vět?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nevládám

3. Které druhy vedlejších vět ti dělají problémy?

„ty složitější, od měrové až do přípustkové“

4. Které druhy vedlejších vět se ti pletou?

„měrová a způsobová“

5. Jak rozumíš pojmům věta řídící a závislá?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

6. Jak rozumíš významovým poměrům mezi hlavními větami?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozumím

7. Jak zvládáš interpunkci u souřadících spojek?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nevládám

8. U kterých souřadících spojek máš problém se zapsáním interpunkce?

„así u spojek v jiných poměrech než ve slučovacím, protože si nepamatuji, které spojky jsou ve slučovacím poměru, a které v jiném poměru“

9. Rozeznáš v souvětí větu hlavní od věty vedlejší?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nerozeznám

10. Dokážeš správně zakreslit jednoduché souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nedokážu

11. Dokážeš správně zakreslit složité souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- Nedokážu

12. Co ti při zakreslování jednotlivých vět dělá největší problém?

„poměry hlavních vět“

13. Co ti dosud na základní škole při učení se o souvětí nebylo zcela jasné?

„podobné věty vedlejší, na které se ptáme stejnou otázkou“

Příloha 9

DOTAZNÍK - PROBLEMATIKA SOUVĚTNÝCH STRUKTUR

1. Jak rozumíš pojmu souvětí (podřadné, souřadné, jednoduché, složité)?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nerozumím

2. Jak zvládáš určování druhů vedlejších vět?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nezvládám

3. Které druhy vedlejších vět ti dělají problémy?

„kromě podmětne a předmětne skoro všechny, hodně z nich jsou si podobné“

4. Které druhy vedlejších vět se ti pletou?

„například podmínková a časová nebo přívlastková a místní, občas mají stejný spojovací výraz kde a já to pak nepoznám“

5. Jak rozumíš pojmům věta řídící a závislá?

- Naprosto
- **Vcelku ano**
- Mám s tím problém
- Nerozumím

6. Jak rozumíš významovým poměrům mezi hlavními větami?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nerozumím

7. Jak zvládáš interpunkci u souřadících spojek?

- Naprosto
- Vcelku ano
- Mám s tím problém
- **Nezvládám**

8. U kterých souřadících spojek máš problém se zapsáním interpunkce?

„u spojky a a nebo“

9. Rozeznáš v souvětí větu hlavní od věty vedlejší?

- Naprosto
- **Vcelku ano**
- Mám s tím problém
- Nerozeznám

10. Dokážeš správně zakreslit jednoduché souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- **Vcelku ano**
- Mám s tím problém
- Nedokážu

11. Dokážeš správně zakreslit složité souvětí do závislostního grafu?

- Naprosto
- Vcelku ano
- **Mám s tím problém**
- Nedokážu

12. Co ti při zakreslování jednotlivých vět dělá největší problém?

„nechápu, jestli mám všechny vedlejší věty zakreslit k hlavním nebo k jiným vedlejším větám nebo je nechat odděleně“

13. Co ti dosud na základní škole při učení se o souvětí nebylo zcela jasné?

„složité souvětí celkově + graf“

DOTAZNÍK - PROBLEMATIKA SOUVĚTNÝCH STRUKTUR

1. Jak rozumíš pojmu souvětí (podřadné, souřadné, jednoduché, složité)?

- ☒ Naprosto
- ☐ Vcelku ano
- ☐ Mám s tím problém
- ☐ Nerozumím

2. Jak zvládáš určování druhů vedlejších vět?

- ☐ Naprosto
- ☒ Vcelku ano
- ☐ Mám s tím problém
- ☐ Nezvládám

3. Které druhy vedlejších vět ti dělají problémy?

„žádné si nevybavuji, ale občas mi dělají problém spojovací výrazy, které si často nespojím s konkrétním druhem hlavní věty“

4. Které druhy vedlejších vět se ti pletou?

„zvládám určit všechny podle odlišných spojovacích výrazů, ale často mi dělá problém věta doplňková, přísudková a způsobová“

5. Jak rozumíš pojmům věta řídicí a závislá?

- ☒ Naprosto
- ☐ Vcelku ano
- ☐ Mám s tím problém
- ☐ Nerozumím

6. Jak rozumíš významovým poměrům mezi hlavními větami?

- ☒ Naprosto
- ☐ Vcelku ano
- ☐ Mám s tím problém
- ☐ Nerozumím

7. Jak zvládáš interpunkci u souřadících spojek?

- ☒ Naprosto
- ☐ Vcelku ano
- ☐ Mám s tím problém
- ☐ Nezvládám

8. U kterých souřadících spojek máš problém se zapsáním interpunkce?

„nevím o žádných“

9. Rozeznáš v souvětí větu hlavní od věty vedlejší?

- ☒ Naprosto
- ☐ Vcelku ano
- ☐ Mám s tím problém
- ☐ Nerozeznám

10. Dokážeš správně zakreslit jednoduché souvětí do závislostního grafu?

- ☒ Naprosto
- ☐ Vcelku ano
- ☐ Mám s tím problém
- ☐ Nedokážu

11. Dokážeš správně zakreslit složité souvětí do závislostního grafu?

- ☐ Naprosto
- ☒ Vcelku ano
- ☐ Mám s tím problém
- ☐ Nedokážu

12. Co ti při zakreslování jednotlivých vět dělá největší problém?

„když rozeznám všechny druhy správně, tak nic, občas jen tápu, na které větě je nějaká věta závislá“

13. Co ti dosud na základní škole při učení se o souvětí nebylo zcela jasné?

„jakou roli v souvětí mají všelijaké vsuvky, přístavky, přívlastky volné atd.“